

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

УТВЪРДЕН СЪС ЗАПОВЕД № РД – 991/23.12.2014 г.
НА МИНИСТЪРА НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
за опазване на растителния вид
Стояново лютиче
(*Ranunculus stojanovii* Delip.) в България
2014 – 2023 г.

СОФИЯ, 2014 г.

Планът за действие е разработен в **Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН** в рамките на **проект Life08 NAT/BG/000279 "Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати"** (www.bulplantnet-bg.s-kay.com), финансиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ.

Автори:

гл. ас. Даниела Иванова (dani@bio.bas.bg), доц. Райна Начева (renimoss@bio.bas.bg)

СЪДЪРЖАНИЕ

1. РЕЗЮМЕ	1
2. УВОД	3
2.1. Основание за разработване на плана	3
2.2. Процес на разработване на плана	3
2.3. Цел на плана за действие	4
2.3.1. Основна цел	4
2.3.2. Второстепенни цели	5
3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС	5
3.1. Природозащитен статус	5
3.2. Законов статус	5
4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА	5
4.1. Таксономия и номенклатура	5
4.2. Биология на вида	7
4.3. Разпространение	8
4.4. Екология на вида	9
4.5. Състояние на (суб)популациите, собственост и ползване на земите	10
4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия	13
5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ	13
5.1. Неподлежащи на управление фактори	14
5.1.1. Популационно-биологични фактори	14
5.1.2. Конкуренция от страна на други видове	14
5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида	14
5.1.4. Съществени социално-икономически промени	14
5.2. Подлежащи на управление фактори	14
5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитания	14
5.2.2. Пряко унищожаване	15
5.2.3. Причинени от човешка дейност	15
5.2.4. Въздействие на социално-икономически фактори от управляем характер	15
5.2.5. Инвазивни чужди видове	15
5.2.6. Случайни фактори	16
6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ	16
6.1. Опазване на местообитания	16

6.2. Пречи природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг	17
6.3. Повишаване осведомеността за вида и необходимостта от опазването му	17
7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ	18
7.1. Политики и законодателство	18
7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и естествените му местообитания – <i>in situ</i> и <i>ex situ</i>	18
7.3. Изследвания и мониторинг	19
7.4. Повишаване на осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида	20
7.5. Адаптивни и смекчаващи мерки	20
8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА	21
9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ, ИНДИКАТОРИ	21
10. ПРИЛОЖЕНИЯ	26
Приложение 1. Списък на използваните съкращения.	27
Приложение 2. Библиография.	28
Приложение 3. Снимков материал на вида, местообитания, заплахи.	30
Приложение 4. Методика за наблюдение и оценка на популациите и находищата.	38
Приложение 5. План за мониторинг, Стандартна бланка за наблюдение на Популациите и Допълнителен формуляр.	39
Приложение 6. Методика и протокол за събиране, съхранение и предоставяне на семена.	50
Приложение 7. Карта на известните находища на вида.	54
Приложение 8. Индикативна карта на находищата.	55
Приложение 9. Заповеди за обявяване на защитени територии.	56

1. РЕЗЮМЕ

Разработването на Планове за действие за застрашени растителни и животински видове е един от основните подходи в природозащитната дейност в България. Те представляват механизъм за осигуряване на запазването и устойчивото съществуване на ценни видове и допринасят както за опазване на биологичното разнообразие на национално ниво, така и за постигане на целите на Конвенцията за биологично разнообразие в международен план.

Разработването на План за действие за опазване на Стояновото лютиче (*Ranunculus stojanovii* Delip.) се осъществява в рамките на проект "Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати", чийто обект са видове висши растения с висока консервационна стойност, които се нуждаят от адекватни мерки за опазване. Планът за действие за опазване на популациите на Стояновото лютиче в България е разработен на базата на изследвания върху разпространението, числеността, състоянието на популациите и тенденциите в тях през периода 2010–2013 г., естествените местообитания, анализ на съществуващите естествени и антропогенни фактори, които оказват влияние върху вида, както и начините за тяхното преодоляване.

Целта на Плана е да осигури опазването, устойчивото управление и дългосрочното съществуване на популациите и местообитанията на този изключително рядък вид чрез набилязване на конкретни мерки и дейности.

Стояновото лютиче е сред приоритетните за опазване растителни видове в страната, за които се предвижда разработване на План за действие, тъй като е включен в Приложение № 3 от Закона за биологичното разнообразие. В България видът е включен в *Червена книга на Република България, Т. 1. Растения и гъби* с категория "Критично застрашен". Популациите му попадат изцяло в границите на защитена зона BG0001031 "Родопи – Средни" (за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна) и на защитена зона BG0002063 "Западни Родопи" (за опазване на дивите птици) от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България.

Географският ареал на вида включва единствено България (български ендемит). Разпространен е в Западни Родопи (с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик; на около 1280–1320 м надм. в.), Средни Родопи (при Дяволския мост на р. Арда; на около 430 м надм. вис.).

Стояновото лютиче расте в пояса на буковите гори, по открити тревисти, каменливи и скалисти места, в сухи до умерено влажни естествени ливади, върху варовик и силикат.

Основната му популация при с. Равногор е многочислена, съставена от неравномерно разпръснати индивиди, на площ от 17 ха. Втората популация е изключително малочислена, съставена от не повече от 25–30 индивида, на площ от около 1 м². Видът има добър потенциал за вегетативно размножаване, но семенното размножаване е много по-слабо застъпено.

Стояновото лютиче е уязвим вид. С най-висока степен на въздействие са както популационно-биологични, така и антропогенни заплахи и влияния:

- Ограничено разпространение в световен мащаб, ниска плътност на индивидите, нисък миграционен потенциал – тези характеристики правят популациите на Стояновото лютиче силно уязвими на случайни фактори.

- Слаба конкурентоспособност, поради която видът е застрашен от изместване в местообитанията си не само от храсти и дървета, но и от други видове гъстотуфести тревисти растения.

– Коситба – води до намаляване на жизнеността на популацията и застрашаване на вида, когато се извършва преди узряването на семената.

– Прекомерно утъпкване от страна на хора и животни – води до влошаване на местообитанието и до унищожаване на индивиди.

– Прекомерна паша – води до утъпкване, влошаване на местообитанието, намаляване на броя на екземплярите и застрашаване на вида.

– Промяна на водния режим на р. Равногорска (поради човешка дейност) – води до загуба или деградация на местообитанието и застрашава оцеляването на вида.

Биологичните особености и специфичните екологични изисквания на вида, заедно със съществуващите заплахи за популациите и местообитанията, обуславят необходимостта от предприемане на спешни мерки за защита.

За опазването на вида и местообитанието му, в процеса на разработване на Плана за действие беше обявена защитена местност "Находище на Стояново лютиче – с. Равногор" в землището на с. Равногор, община Брацигово.

За да се осигури опазването и устойчивото съществуване на популациите на Стояновото лютиче в Плана за действие са набелязани редица мерки, по-важните от които са:

– Провеждане на дългосрочен ежегоден мониторинг върху състоянието на популацията и местообитанието;

– Запазване на генетичен материал в семенни генбанки и в *ex situ* колекции;

– Провеждане на научни изследвания с оглед осигуряване на по-ефективното опазване на вида;

– Провеждане на широка обществена информационна и разяснителна кампания по места с природозащитна цел.

2. УВОД

2.1. Основание за разработване на плана

Законът за биологичното разнообразие (ДВ, обн. бр. 77/09.08.2002 г.) предвижда създаването на Планове за действие за растителни и животински видове, които са застрашени в международен мащаб и за опазването им са необходими мерки в цялата област на естественото им разпространение и/или видове, състоянието на чиито популации в България не е благоприятно (Чл. 52, т. 1 и т. 2). Условието и редът за разработване на планове за действие за видове се определят с Наредба № 5 / 01.08.2003 г. на МОСВ и МЗГ (във връзка с чл. 57 от Закона за биологичното разнообразие).

Плановите за действие, като механизъм за осигуряване на опазването и устойчивото съществуване на ценни растителни и животински видове, допринасят за постигане на целите на Конвенцията за биологично разнообразие. Плановите за действие за опазване на видове с конзервационно значение са ефективно средство за обобщаване на наличната информация за съответния рядък вид и представянето ѝ във форма, удобна за ползване от органите, свързани с опазването и устойчивото управление на околната среда. За разработването на такива планове е необходима информация, покриваща в максимална степен биологията и екологията на съответния вид, неговото разпространение, състоянието на находищата му, както и факторите, оказващи неблагоприятно въздействие върху неговите популации.

Растителният вид Стояново лютиче (*Ranunculus stojanovii* Delip.) има висока конзервационна стойност и отговаря на изискванията за видове, за опазването на които се разработват Планове за действие – застрашен вид със силно ограничено разпространение в България. Той е сред приоритетните растителни видове в страната, за които се предвижда разработване на Планове за действие, тъй като е включен в Приложение № 3 към Закона за биологичното разнообразие (Чл. 53, т. 2). Като целеви вид от проекта "Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати" (Life08 NAT/BG/000279) за неговото опазване е предвидено и разработване на План за действие. Концепцията за растителните микрорезервати е създадена в Испания през 1992 г. Целта е опазване на редки и застрашени растителни видове с единични или с ограничен брой популации чрез териториална защита на находищата им в малки по площ (до 20 ха) защитени територии (обявяване на ЗМ), осъществяване на дългосрочен мониторинг, провеждане на поддържащи и възстановителни дейности в местообитанията, запазване на генетичен материал в условия "ex-situ", повишаване на познанията и активна обществена ангажираност за опазване на вида.

Настоящият план за действие е разработен в съответствие със Задание за изготвянето му, съгласувано от Министъра на околната среда и водите.

2.2. Процес на разработване на плана

Планът за действие за опазване на Стояновото лютиче е подготвен след проведени теренни наблюдения и изследвания на авторския колектив от Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания, БАН, в периода 2010–2013 г. Събрана,

анализирана и обобщена е информацията от основните литературни източници и научни публикации за българската флора, както и от колекциите в българските хербариуми (SOM, SO, SOA). Събраните данни за разпространението на вида и състоянието на популациите, характеристиката на естествените местообитания, идентифицираните заплахи от естествен и антропогенен характер, както и начините за тяхното преодоляване са отразени в отделните раздели на Плана. В Плана за действие са включени и непубликувани данни за биологията на вида, събрани в рамките на проект "Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати".

Принос за набирането на необходимата информация и обсъжданията в процеса на подготовката на Плана имат експерти от РИОСВ – Пазарджик и представители на общинската администрация. При обработката и анализирането на събраната информация са проведени консултации с експерти от МОСВ и с експерти, разработвали Планове за действие за други растителни видове.

Процесът на разработване на проекта на План за действие включва следните етапи:

Етап 1: 2010–2013 г.

1. Събиране и анализ на наличната информация за вида по литературни и хербарни данни.
2. Извършване на теренни проучвания върху състоянието на популациите и местообитанията, определяне на заплахите, обработка и анализ на теренната информация.

Етап 2: 2012–2013 г.

1. Подготовка на първи вариант на Плана за действие.
2. Вътрешни обсъждания и консултации в процеса на подготовка на Плана за действие.
3. Допълнителни полеви проучвания.

Етап 3: 2014

1. Внасяне на окончателния проект на План за действие в МОСВ.
2. Разглеждане на проекта на План за действие от Националния съвет за биологично разнообразие.
3. Отразяване на евентуални бележки от Националния съвет за биологично разнообразие и подготовка на окончателен вариант.
4. Утвърждаване на Плана за действие от Министъра на околната среда и водите.

2.3. Цел на плана за действие

2.3.1. Основна цел

Основна цел на Плана за действие е да създаде предпоставки и да подпомогне опазването, устойчивото управление и дългосрочното съществуване на популациите и местообитанията на Стояновото лютиче в България.

2.3.2. Второстепенни цели

Постигането на основната цел се осъществява чрез:

- ✓ Провеждане на дългосрочен мониторинг на популациите – възможност да се проследява състоянието им и тенденциите за един продължителен период от време и своевременно да се реагира на появили се заплахи.
- ✓ Повишаване на осведомеността и природозащитната култура на обществеността чрез провеждане на широка обществена информационна и разяснителна кампания по места с природозащитна цел.
- ✓ Провеждане на *in situ* и *ex situ* дейности за поддържане на оптимални условия в естествените местообитания и за запазване на генетичен материал в колекции.

3. ПРИРОДОЗАЩИТЕН И ЗАКОНОВ СТАТУС

3.1. Природозащитен статус

- ✓ Видът е категоризиран като "Критично застрашен" [CR B2b(iii)c(iii); C2a(i)] на национално ниво, съгласно критериите на IUCN (IUCN 2001; 2003a, b), в Червения списък на висшите растения в България (Vancheva, 2009).
- ✓ Включен е в новото издание на *Червена книга на Република България, Т. 1. Растения и гъби* (Банчева, 2012) с категория "Критично застрашен" (<http://e-codb.bas.bg/rdb/bg/>).

3.2. Законов статус

3.2.1. Международно законодателство

Няма.

3.2.2. Законодателство на Европейския съюз и национално законодателство

- ✓ Видът е включен в Приложение № 3 на ЗБР, което по силата на чл. 37 определя Стояновото лютиче като вид, защитен на територията на България (ЗБР, 2002).

4. ОСНОВНИ СВЕДЕНИЯ ЗА ВИДА В СТРАНАТА

4.1. Таксономия и номенклатура

- **Таксономия и номенклатура.**

Научно название: *Ranunculus stojanovii* Delip.

Синоними: няма.

Българско наименование: Стояново лютиче.

Семейство Лютикови (*Ranunculaceae*).

- **Морфологично описание на вида** (Приложение 3.1).

Род Лютиче (*Ranunculus*) е най-големия род в семейството си и наброява около 600 тревисти вида (и около 600 агамовида¹), с космополитно естествено разпространение, като най-голямото разнообразие се среща в субмеридионалните до умерените зони на Северното и Южното полукълба, както и във високопланинските системи (Hörandl & Emadzade, 2012). Родът обитава сладководни и наземни местообитания. Видовете растат от морското равнище до голяма надморска височина в тропическите планини (Тахтаджян, 1980). В България се срещат около 45 вида.

Стояновото лютиче е многогодишно тревисто растение, гъсто копринесто-сребристо влакнесто. Корените са 2 вида – тънки нишковидни и удебелени грудковидни. Грудките са вретеновидни, дълги 1.5–2 см. Видът образува също и 1–4 хоризонтални подземни столони, дълги 5–16 см, завършващи на върха си с по 5–6 грудки. Стъблото е високо 40–60 см, в горната половина с 3–8 разклонения, всяко завършващо с по един цвят. Всички листа са сравнително плътно покрити с меки, прилегнали сребристи власинки. Приосновните листа в основата са клиновидно стеснени в дълга дръжка, 3-делни, рядко цели; дяловете са широколанцетни или ланцетни, по-плитко до по-дълбоко врязани или понякога целокрайни, средният дял е слабо стеснен към основата. Стъбловите листа са 1–3(–4), приседнали, 3- или 4-делни, с тесноланцетни до линейно-ланцетни дялове. Цветовете са 3–3.5 (4) см в диаметър. Чашелистчетата са 3-ъгълни, заострени, влакнести, по време на цъфтеж се подвиват надолу и прилягат към цветната дръжка. Венчелистчета са лимоненожълти. Плодовете са сборни, елипсоидални, съставени от неразпукливи орехчета. Орехчетата са обратно яйцевидни, с брадавички и четинки по повърхността и изправено или подвито носче, равно на тях (Delipavlov, 1971; Делипавлов & Попова, 1973; Попова, 2011). Цъфти (май)–юни, плодоноси (юни) юли–август.

- **Ключови белези, по които видът се отличава от близкородствени видове.**

Стояновото лютиче спада към sect. *Ranunculastrum*, представена в България с десетина вида. Характерен белег за секцията е, че видовете в нея развиват 2 типа корени – нишковидни и грудковидни. Само 5 от тези видове наред с двата типа корени, образуват и подземни столони, завършващи с грудки (Делипавлов & Попова, 1973). Стояновото лютиче е представител на последната група, най-сходен с илирийското лютиче (*R. illyricus*) и румелийското лютиче (*R. rumelicus*). Някои от разликите между видовете са посочени в Таблици 1 и 2.

---

¹ Агамовид – вид с безполов начин на размножаване, чрез партеногенеза или апомиксис.

Таблица 1. Основни разграничителни белези между *R. stojanovii* и *R. illyricus*.

Морфологични белези	<i>R. stojanovii</i>	<i>R. illyricus</i>
Грудки	без нишковиден израстък	към върха постепенно изтънени в дълъг нишковиден израстък
Овласиняване	сравнително плътно (по-малко от <i>R. illyricus</i>), със сребристи власинки	плътно, със сребърнобели власинки
Приосновни листа	3-делни, не са разсечени чак до основата си на дялове	3–7-делни, разсечени чак до основата си на дялове
Листни дялове	широко-ланцетни или ланцетни, по-плитко до по-дълбоко врязани или понякога целокрайни	линейно-ланцетни, целокрайни
Цветове	3–3.5 (4) см в диаметър	1.5–3 см в диаметър
Плодници	с брадавички и слабо окосмени	голи
Орехчета	обратно яйцевидни, с брадавички и четинки по повърността и с носче, равно на тях	почти закръглени с грапава повърхност и с носче, по-късо от тях

Таблица 2. Основни разграничителни белези между *R. stojanovii* и *R. rumelicus*.

Морфологични белези	<i>R. stojanovii</i>	<i>R. rumelicus</i>
Приосновни листа	в основата клиновидно стеснени в дълги дръжки, 3-делни, дяловете целокрайни	± закръглени или сърцевидни в основата и отведнъж преминаващи в дръжка, дълбоко 3-делни
Листни дялове	широко-ланцетни или ланцетни, по-плитко до по-дълбоко врязани или понякога целокрайни	дяловете обратно-яйцевидни, назъбени
Чашелистчета	заострени	ланцетни
Цветове	3–3.5 (4) см в диаметър	2–3 см в диаметър
Орехчета	обратно яйцевидни, с брадавички и четинки по повърността и с носче, равно на тях	удължено-закръглени, отстрани силно брадавичести, с почти равно на тях носче

4.2. Биология на вида

- **Биологичен тип.** Стояновото лютиче е многогодишно тревисто растение.
- **Жизнена форма.** Според класификационната схема на Raunkiaer (Raunkiaer, 1934; Vegon & al., 2006) Стояновото лютиче се отнася към групата на криптофитите.

Това са тревисти растения, чиито възобновителни пъпки са разположени и се развиват под земята.

- **Опрашване.** Опрашва се от насекоми.
- **Размножаване.** Размножава се предимно вегетативно (чрез столони и грудки), по-рядко полово (със семена). При видовете лютичета, образуващи подземни столони, процентът на нежизнеспособните и празни, некълняеми семена с липсващ зародиш е голям. При тях (вкл. Стояновото лютиче) чрез вегетативното развитие се осъществява по-бързо и сигурно развитие на нови индивиди. След падането на есенните валежи растенията образуват розетки от листа, които презимуват. Почти едновременно с развитието на листата започва образуването на столоните, които нарастват в хоризонтална посока. Нарастването продължава до първите дни на март, когато на предния им край започва формирането на грудките и началното развитие на стъблото. Цъфтежът настъпва през юни. По това време столоните все още имат здрава връзка с майчиното растение, за да провеждат резервни хранителни вещества към грудките, развити на върха им. Към момента, когато започне узряването на плодовете и завяхването на приосновните листа, столоните постепенно изтъняват и прекъсват връзката с майчиното растение. Наесен от грудките на майчиното растение, както и от тези, образувани на предния край на столоните, се развиват нови растения. Броят и дължината на образуваните столони зависят от почвените условия (Делипаулов & Попова, 1971).
- **Стопанско значение.** Повечето лютикови растения (включително и всички видове Лютиче) съдържат различни гликозиди или алкалоиди, които са отровни и не се пасат от добитъка, но намират широко приложение в медицината и в хомеопатията. Токсините в лютичетата обаче се разграждат при сушене, така че сено, съдържащо изсъхнали лютичета, е безопасно и може да се яде от добитъка. Някои видове от род Лютиче имат фунгицидни свойства. В декоративното цветарство се отглеждат много видове от семейството поради добрите украсни качества и са създадени много културни сортове (Тахтаджян, 1980). Видовете от род Лютиче се използват за храна от някои ларви на насекоми от разред Пеперуди (*Lepidoptera*). Стояновото лютиче има потенциал за декоративно растение.
- **Хромозомни числа.** Кариологичните изследвания на този вид показват хромозомно число $2n = 3x = 24$ (Ророва, 1972; Попова, 1973).

4.3. Разпространение

- **Разпространение на вида извън пределите на България**

Стояновото лютиче не е разпространено извън пределите на страната. Установено е само в България (български ендемит).

- **Разпространение на вида в България**

Видът се среща в Западни Родопи (с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик; на около 1280–1320 м надм. в.), Средни Родопи (при Дяволския мост на р. Арда; на около 430 м надм. вис.).

По хербарни данни се посочва за Тракийска низина, на около 10 км от гр. Стамболийски, в землищата на селата Куртово Конаре и Йоаким Груево, близо до изкуственото езеро край р. Въча (SO 99778). При неколkokратните ни посещения и щателните огледи на находището беше установено, че на това място се срещат други видове лютичета, които също образуват столони, но те не са Стояново лютиче. Хербарният материал не е достатъчно представителен и не може да бъде определен със сигурност.

Пространствени данни за популациите са представени в Таблица 3 и Приложения 7 и 8.

Таблица 3. Географски координати на популациите на Стояновото лютиче (централни точки)

Находище	X	Y	Z
1. при с. Равногор	281639.684598 (24.365253)	4648305.15074 (41.956507)	1280–1320
2. при Дяволския мост над р. Арда	342906.842724 (25.114328)	4609431.74997 (41.621151)	430

4.4. Екология на вида

✓ *Обща характеристика и състояние на местообитанията*

В своя ареал Стояновото лютиче се среща в пояса на буковите гори, главно в отворени съобщества – по открити тревисти, каменливи и скалисти места, в сухи до умерено влажни естествени ливади (Приложение 3.2), на различна основна скала; на 430–1320 м надм. вис. Основната популация е многочислена, с неравномерно разпръснати индивиди, с добър възобновителен, но много нисък миграционен потенциал. Втората популация е изключително малочислена и на много малка площ.

✓ *Обобщени данни за условията на средата*

Надморска височина: виж Табл. 3.

Наклон: 0–45°.

Изложение: различно.

Основна скала: варовик и силикат.

Почви: метаморфни кафяви планинско горски (Cambisols) и плитки рендзини (Rendzic Leptosols) (Нинов, 2002).

Климат: преходно-континентален. Характеризира се с по-малка годишна амплитуда на температурата на въздуха, вътрешногодишен ход на валежите с два максимума (юли и ноември) и два минимума (август и февруари) и неустойчива снежна покривка в равнинните райони (Велев, 2002). Зимният сезон е сравнително мек и топъл. Средната януарска температура е около 0°C, а средната юлска температура – около 23–24°C.

✓ **Обобщени данни за растителните съобщества, в които се среща вида**

Територията, в която попада популацията на Стояновото лютиче при с. Равногор, се характеризира със значително растително разнообразие. Видът участва както в състава на тревни съобщества с едификатор Валезийска власатка (*Festuca valesiaca*), така и в състава на скални растителни групировки.

Популацията при Дяволския мост участва в състава на тревно съобщество, разположено на много малка площ, оградено от едната страна от реката, а от другите страни – от дървесни видове.

4.5. Състояние на (суб)популациите, собственост и ползване на земите

4.5.1. с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик

Популацията на Стояновото лютиче е разположена северозападно/западно от с. Равногор, по ливадите край р. Равногорска, както върху заравнените участъци в непосредствена близост до реката, така и по склоновете с различно изложение, които се намират край реката и дори в периферията на самото село. В по-голямата си част индивидите растат върху почвен субстрат, но се срещат и в по-скалисти участъци, където почвата е твърде плитка, а наклонът е голям.

✓ **Условия на средата:**

Надморска височина: около 1280–1320 м.

Наклон: 0–45°.

Изложение: различно.

Основна скала: варовикови скали – мрамори, доломитни мрамори, шисти; силикатни вулканични скали – игнимбрит.

Почви: вторично затревени кафяви планинско горски и плитки рендзини.

Климат: преходно-континентален (виж в "Обобщени данни за условията на средата").

- ✓ Описание на растителните съобщества, в които се среща вида – в находището единично се срещат Бял бор (*Pinus sylvestris*), Топола (*Populus* sp.), Бяла върба (*Salix alba*), Киселица (*Malus sylvestris*). От храстите се срещат Банатски зановец (*Chamaecytisus banaticus*), Обикновена хвойна (*Juniperus communis*) и нарядко Напълстен котонеастер (*Cotoneaster nebrodensis*). В тревните и скалните съобщества са разпространени Валезийска власатка (*Festuca valesiaca*), Червена власатка (*Festuca rubra*), Пъстра белардиохлоа (*Bellardiochloa violacea*), Лъскав тънконог (*Koeleria nitidula*), Ежова главица (*Dactylis glomerata*), Луковична ливадина (*Poa bulbosa*), Обикновено лютиче (*Ranunculus acris*), Многоцветно

лютиче (*R. polyanthemos*), Румелийска клопачка (*Rhinanthus rumelicus*), Среден живовлек (*Plantago media*), Пречупен гарвански лук (*Ornithogalum refractum*), Лечебна дилианка (*Valeriana officinalis*), Разклонена незабравка (*Myosotis ramosissima*), Златиста детелина (*Trifolium aureum*), Обикновено подъбиче (*Teucrium chamaedrys*), Горско кукувиче грозде (*Muscari botryoides*), Австрийско великденче (*Veronica austriaca*), Ниско великденче (*V. chamaedrys*), Лечебна динка (*Sanguisorba officinalis*), Лопен (*Verbascum* sp.), Пълзящо срещниче (*Ajuga reptans*), Жълт кантарион (*Hypericum perforatum*), Обикновен здравец (*Geranium macrorrhizum*), Кървав здравец (*G. sanguineum*), Ливадно секирче (*Lathyrus pratensis*), Обикновена млечка (*Euphorbia cyparissias*), Многоцветен кръстец (*Cruciata laevipes*), Лепкав кръстец (*C. pedemontana*), Прешленеста какула (*Salvia verticillata*), Стрелолистна гъшарка (*Arabis sagittata*), Полско червеноглавче (*Knautia arvensis*), Опърлен салеп (*Orchis ustulata*), Мизийски рожец (*Cerastium moesiacum*), Германски чистец (*Stachys germanica*), Вълнеста глушина (*Vicia villosa*), Лечебна иглика (*Primula veris*), Червена мъртва коприва (*Lamium purpureum*), Жлезиста каменоломка (*Saxifraga adscendens*), Швейцарски бронец (*Selaginella helvetica*), Бледа тлъстига (*Sedum pallidum*), Бяла тлъстига (*S. album*), Лютивя тлъстига (*S. acre*), Стенно изтравниче (*Asplenium ruta-muraria*), Обикновено изтравниче (*Asplenium trichomanes*), Обикновена крехка папрат (*Cystopteris fragilis*), и др.

- ✓ Площ на находището: 17 ха.
- ✓ GPS координати на находището: виж Табл. 3.
- ✓ Численост на индивидите: около 300–500 цъфтящи индивида и многобройни стерилни индивиди.
- ✓ Плътност: 0.002–0.003 инд./м² (взети са предвид само цъфтящите индивиди).
- ✓ Степен на обилие: 1 или + за цъфтящите индивиди (покритие < 5% или < 1%; Braun-Blanquet, 1964).
- ✓ Тенденция: стабилна.
- ✓ Бележки за цялостното състояние на популацията:

Популацията на Стояновото лютиче е с неравномерно разпределение на индивидите; те растат на малки групи, по-рядко поединично. Плътноста им върху цялата площ е ниска, но в някои участъци тя може да достигне до 130–150 и повече инд./м² (повечето от тях стерилни и млади). Понастоящем популацията е в сравнително стабилно и добро състояние, с добра численост и има условия за нейното устойчиво съществуване. Като цяло не са наблюдавани видими нарушения на местообитанието, но въпреки това видът тук е уязвим, тъй като расте в район с изразено антропогенно влияние – голяма част от индивидите растат в територии, които са под сенокосен или пасищен режим. В един участък беше установено изключително силно утъпкване (Приложение 3.3.1). Поради това в мониторинговата площадка, намираща се в района, от над 130 растения, преброени в две поредни години, през третата нямаше нито едно растение. В района на находището има също и установени 2 нерегламентирани сметища (Приложение 3.3.2).

- ✓ Собственост на земите и начин на трайно ползване в границите на находището: *Собственост* – Стопанисвана от общината; Държавна частна; Общинска частна; Частна; Съсобственост; Религиозни организации.

НТП – Пасище, мерà; Естествена ливада; Водно течение; Нискостъблени дървесни видове; Жилищна територия; Нива; Временно изоставена орна земя.

- ✓ Собственост на земите и начин на трайно ползване в района около находището: *Собственост* – Стопанисвана от общината; Общинска частна; Частна; Съсобственост; Религиозни организации.

НТП – Пасище, мерà; Естествена ливада; Водно течение; Нискостъблени дървесни видове; Жилищна територия; Нива; Временно изоставена орна земя.

4.5.2. При Дяволския мост на р. Арда, землище на с. Латинка, община Ардино, област Кърджали

Популацията на Стояновото лютиче е разположена по левия бряг на р. Арда, близо до Дяволския мост, на малка крайречна тревиста тераса, намираща се на около 1 м над нивото на водата и на около 2 м встрани от нея. Реката на това място прави плавен ляв завой, но десният ѝ бряг е покрит с големи камъни, довлечени при приижданията на водата. Левият бряг е обрасъл с дървета почти до реката, като има само малки тревисти участъци тук-там. В непосредствена близост до находището се намира ЗМ "Дяволският мост".

- ✓ Условия на средата:

Надморска височина: 430 м.

Наклон: около 20°.

Изложение: изток.

Основна скала: в района се срещат гранитизирани биотити и двуслюдени гнайси, мигматити, гранит-гнайси, гнайси, амфиболити, силиманит-гранатови шисти.

Почви: кафяви планинско горски.

Климат: преходно-континентален (виж в "*Обобщени данни за условията на средата*").

- ✓ Описание на растителните съобщества, в които се среща вида – от дървесните видове се срещат Обикновен бук (*Fagus sylvatica*), Черна елша (*Alnus glutinosa*) Теснолистна върба (*Salix elaeagnos*) и Бяла акация (*Robinia pseudoacacia*). Сред тревистите видове доминира Садината (*Chrysopogon gryllus*), но се срещат още Ежова главица (*Dactylis glomerata*), Румелийска жълтуга (*Genista rumelica*), Обикновен звездан (*Lotus corniculatus*), Рунянка (*Hieracium bauchinii*), Полски рожец (*Cerastium arvense*), Обикновено ленивче (*Lysimachia vulgaris*), Мащерка (*Thymus* sp.) и Тлъстига (*Sedum* sp.).
- ✓ Площ на находището: около 1 м².
- ✓ GPS координати на находището: виж Табл. 3.

- ✓ Численост на индивидите: под 30 индивида, почти всички са стерилни растения.
- ✓ Плътност: < 30 инд./м².
- ✓ Степен на обилие: г за цъфтящите индивиди (рядко, покритие < 1%; Braun-Blanquet, 1964).
- ✓ Тенденция: намаляваща.
- ✓ Бележки за цялостното състояние на популацията:

Популацията на Стояновото лютиче не е в добро състояние. Индивидите са много малко на брой и са изключително застрашени при всяко голямо прииждане на водата или от внезапно възникнали случайни фактори. Налице са и следи от почвена ерозия (възможно е да е причинявана от прииждане на водите на р. Арда) (виж Приложение 3.2, стр. 34). Мястото е доста сенчесто. Много рядко индивидите цъфтят, но дори и да образуват цветове, няма добри условия за разпространение на семената. Подходящата за заемане площ е силно ограничена, поради което и вегетативното разпространение чрез столони в голяма степен не може да се осъществи.

- ✓ Собственост на земите и начин на трайно ползване в границите на находището:
Собственост – Държавна публична.
НТП – Вътрешна река.
- ✓ Собственост на земите и начин на трайно ползване в района около находището:
Собственост – Държавна частна.
НТП – Залесена горска територия; Гранична река.

4.6. Данни за отглеждане на вида в контролирани условия

Видът е част от живата колекция на ИБЕИ. Растенията са събрани от естественото находище край с. Равногор.

5. ЗАПЛАХИ И ЛИМИТИРАЩИ ФАКТОРИ

Използвана е 5-степенна скала на значимост за идентифициране на заплахите.

<i>оценка</i>	<i>заплахи</i>
критична	при реализация може да доведе до гибел на цялата популация
много висока	при реализация може да доведе до гибел на по-голямата част от популацията
висока	при реализация може да доведе до гибел на значителни части от популацията
средна	при реализация може да доведе до потискане на жизнеността на популацията
слаба	при реализация може да доведе до унищожаване на отделни

5.1. Неподлежащи на управление фактори

5.1.1. Популационно-биологични фактори

- ✓ Основни естествени лимитиращи фактори са **ограниченото разпространение в страната и в света, ниската численост и ниската плътност на индивидите в някои популации, както и ниският миграционен потенциал** на вида. Всички тези фактори правят популациите на Стояновото лютиче силно уязвими на заплахи от случаен характер.

Степен на заплахата: висока до много висока.

5.1.2. Конкуренция от страна на други видове

- ✓ **Промени в динамиката на местни видове.** Стояновото лютиче е слабо конкурентоспособно растение. Чувствително е към увеличаване на участието на гъстотуфести тревисти растения и уплътняване на тревния чим.

Степен на заплахата: средна.

5.1.3. Климатични промени – уязвимост на вида

- ✓ Стояновото лютиче е чувствително към **климатичните условия и промените във валежния режим**, водещи до периоди с по-продължително засушаване и общо повишаване на температурите. Въпреки че видът влиза в състава и на по-сухи тревни съобщества, по-дългите периоди на засушаване през пролетта и лятото на 2013 г. оказаха отрицателно влияние на популацията при с. Равногор и последва много слаб цъфтеж и твърде ранно изсъхване на индивидите.

Степен на заплахата: средна.

5.1.4. Съществени социално-икономически промени

Съществени заплахи и лимитиращи фактори в резултат на социално-икономически промени за момента не се наблюдават.

5.2. Подлежащи на управление фактори

5.2.1. Влошаване и разрушаване на местообитания

- ✓ **Естествени сукцесионни промени**, свързани с обрастване с конкурентни житни треви, храсталаци и дървета могат да предизвикат загуба или деградация на местообитанието на Стояновото лютиче в случая с популацията край р. Арда.

Степен на заплахата: критична.

- ✓ Антропогенни фактори:

– **Промяна на водния режим на р. Равногорска.** Всяко предизвикано от човека изменение във водния режим на реката, независимо дали в района на находището или по-нагоре по течението на реката, може да доведе до

влошаване на условията на местообитанието и да се отрази негативно върху популацията на Стояновото лютиче. Степен на заплахата: средна до висока.

– **Прекомерно утъпкване и паша** (Приложение 3.3.1). При наличието на твърде интензивна паша, водеща и до силно утъпкване на терена, се стига до влошаване на аерацията на почвата, както и до уплътняване и влошаване на водопоглъщателната ѝ способност. Степен на заплахата: средна до висока.

5.2.2. Пряко унищожаване

- ✓ **Разораване.** Потенциална заплаха, която при осъществяване може да причини необратими негативни последици за вида и за неговото местообитание. Степен на заплахата: средна до висока.
- ✓ **Прекомерно утъпкване или огазване от домашни животни.** Степен на заплахата: средна до висока.

5.2.3. Причинени от човешка дейност

- ✓ **Коситба.** Степен на заплахата: средна до висока.
- ✓ **Паша.** Степен на заплахата: средна до висока.
- ✓ **Утъпкване.** Степен на заплахата: средна до висока.
- ✓ **Битово замърсяване** (Приложение 3.3.2). Степен на заплахата: слаба до средна.

5.2.4. Въздействие на социално-икономически фактори от управляем характер

- ✓ **Промяна на собствеността на земята.** Степен на заплахата: много висока до критична.
- ✓ **Промяна в предназначението и начина на трайно ползване на земята.** Степен на заплахата: много висока до критична.
- ✓ **Реализирането на инвестиционни намерения** в рамките на находището е потенциална заплаха, която може да причини необратими негативни последици както за вида, така и за неговото местообитание. Степен на заплахата: висока до критична.

5.2.5. Инвазивни чужди видове

- ✓ В момента няма установено застрашаващо настъпление на инвазивни растителни видове в района на популациите на Стояновото лютиче. В находището при с. Равногор е налична малка площ в ниската част край реката близо до селото, обрасната от разновидност на Разклоненото кушево (*Phalaris arundinacea* var. *picta*). Този вид потенциално би могъл да предизвика проблем, ако се разрастне силно и обхване по-голяма площ. В естествени условия обаче той изисква по-влажни и/или замочурени места, винаги край вода, докато Стояновото лютиче предпочита по-сухи местообитания. Вероятността двата вида да се конкурират за едни и същи местообитания не е голяма.

Степен на заплахата: слаба.

5.2.6. Случайни фактори

До момента не са констатирани случайни фактори, оказващи негативно влияние върху популациите на Стояновото лютиче.

6. ПРЕДПРИЕТИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ

6.1. Опазване на местообитания

- Защитена местност "Находище на стояново лютиче – с. Равногор", землище на с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик, обявена със Заповед № РД-935/2012 г. на Министъра на околната среда и водите (обн., ДВ бр. 10/2012 г.) с цел опазване на вида и местообитанието му (Приложение 9; <http://eea.government.bg/zpo/bg/>). В границите на ЗМ се забранява:
  - Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята;
  - Строителство;
  - Търсене, проучване и добив на подземни богатства;
  - Внасяне на неместни видове;
  - Паша и коситба в периода на цъфтеж и узряване на семената - от края на май до края на юли;
  - Промяна във водния режим на река Равногорска в границите на защитената местност.
- Находището при с. Равногор попада изцяло в границите на защитена зона, по смисъла на ЗБР, BG0002063 "Западни Родопи" за опазване на дивите птици, обявена с Заповед № РД-835/17.11.2008 г. на Министерския съвет (обн., ДВ, бр. 108/2008 г.), изменена със Заповед № РД-890/26.11.2013 г. (обн., ДВ, бр. 107/2013 г.). Режими на дейности в защитената зона – http://eea.government.bg/zpo/bg/area.jsp?NEM_Partition=2&categoryID=1&areaID=2063. Ограничения, благоприятстващи опазването на вида и местообитанията в находището:
  - Забранява се залесяването на пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
  - Забранява се използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади.
- Находището при р. Арда попада изцяло в границите на защитена зона, по смисъла на ЗБР, BG0001031 "Родопи – Средни" за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 661/16.10.2007 г. на Министерския съвет (обн., ДВ, бр. 85/2007 г.), изменена с Решение № 811/16.11.2010 г. на Министерския съвет (обн., ДВ, бр. 96/2010 г.). Режимите на опазване в зоната са посочени в НАТУРА

2000 стандартния формуляр (<http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0001031&siteType=HabitatDirective>). Ограничения в защитената зона, които благоприятстват опазването на вида и местообитанието му в находището:

- Забрана за водене на действия свързани с промяна на хидрологичния режим;
- Забрана за промяна предназначението на земята, освен в интерес на общественото здраве и безопасност или по други причини от първостепенен обществен интерес, включително такива изразяващи се в изключително благоприятни последици за околната среда.

Режимът на зоните допринася за опазването на Стояновото лютиче и местообитанието му, тъй като евентуална промяна в начина на трайно ползване (НТП) на земите или наличие на инвестиционни намерения преминават задължително през Оценка за съвместимост (ОС), при която ще се прецени влиянието върху популациите на вида.

6.2. Преки природозащитни мерки, изследователски мерки и мониторинг

- Инвентаризация на находищата на Стояновото лютиче за оценка на актуалното им състояние.
- Оценка на степента на риска и тенденциите в развитието на популациите.
- Идентифициране на подлежащи и неподлежащи на управление фактори, реални и потенциални заплахи.
- Разработване на дългосрочен 10-годишен План за мониторинг (Приложения 4 и 5).
- Провеждане на ежегоден мониторинг (2011, 2012, 2013) на състоянието и тенденциите в популацията при с. Равногор по показателите от "Формуляр за мониторинг на висши растения" и разработения Допълнителен формуляр.

6.3. Повишаване на осведомеността за вида и необходимостта от опазването му

- Провеждане на информационни срещи (в рамките на проект "*Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати*") на територията на РИОСВ – Пазарджик, с участие на местната общност, експерти от структурите на ИАГ, НПО, еколози, за запознаване със Стояновото лютиче.
- Разпространение на информационен плакат за вида в кметството на с. Равногор.
- Поставяне на информационни табели в с. Равногор.
- Публикуване на информация за вида на интернет страниците на проекта, МОСВ, РИОСВ – Пазарджик, разпространена и по местни радиостанции и преса.

- Провеждане на срещи с местната, общинската и областната администрации за запознаване с предвидените дейности по опазване на вида и във връзка с внесено Предложение за обявяване на защитена местност.

7. НЕОБХОДИМИ ПРИРОДОЗАЩИТНИ ДЕЙСТВИЯ

Конкретните дейности, графикът за реализацията им, необходимият бюджет и отговорните институции/партньори са посочени в таблицата в част 9 "Бюджет и график за реализирането на набелязаните дейности". Приоритетното действие е ежегодното наблюдение на находището и вида.

7.1. Политики и законодателство

Към настоящия момент предвидените законодателни мерки за опазването на Стояновото лютиче са подходящи и целесъобразни. Освен това е необходимо:

- При предприемане на административни действия и провеждане на процедури по ОВОС, да се оценява евентуалното въздействие на инвестиционните намерения върху популацията на вида и да се вземат предвид препоръките в Плана за действие за опазване на вида.

Индикатор за успех: Не е допусната реализация на инвестиционни намерения с отрицателно въздействие върху популацията или местообитанието на вида.

Оценка за важността: Много висока.

- Включване на дейности по опазването на вида, които са залегнали в настоящия План, в Общинския план за опазване на околната среда на община Брацигово.

Индикатор за успех: Включени дейности по опазването на вида в Общинския план за опазване на околната среда на община Брацигово.

Оценка за важността: Висока.

7.2. Пряко опазване и възстановяване на вида и естествените му местообитания – *in situ* и *ex situ*

До момента не са предприемани целенасочени мерки за *in situ* опазване на Стояновото лютиче. Необходима е следната *in situ* мярка:

- Почистване и изкореняване на потенциално инвазивния вид *Phalaris arundinacea* var. *picta* в находището на вида при с. Равногор.

Индикатор за успех: Липса на вида *Phalaris arundinacea* var. *picta* в находището при с. Равногор.

Оценка за важността: Средна.

Някои дейности *ex situ*, които ще подпомогнат запазването на генетичното разнообразие на популациите от Стояново лютиче са:

- Създаване и поддържане на жива колекция в Ботаническата градина на БАН, опитното поле на ИБЕИ–БАН и други научни институции.

Индикатор за успех: Отглеждане на най-малко 30 жизнени растения в поне една жива колекция на научна институция.

Оценка за важността: Висока.

- Разработване на методика за *ex situ* опазване на вида – *in vivo* и *in vitro* култивиране.

Индикатор за успех: Разработена методика за *ex situ* опазване на вида.

Оценка за важността: Висока.

- Събиране, съхранение и предоставяне на семена (Приложение 6) в Националната семенна генбанка (Институт по растителни генетични ресурси, гр. Садово).

Индикатор за успех: Внесени семена в семенна банка, съгласно методиката в Приложение 6 на Плана.

Оценка за важността: Висока.

7.3. Изследвания и мониторинг

Стояновото лютиче не е било обект на целенасочени научни изследвания за натрупване на данни с необходимата повторяемост, които се отнасят до биологията и екологията на вида, характеристиките на неговите популации и местообитания, на основата на които да се направят изводи за наблюдавани тенденции, както и да се предложат ефективни дейности за опазването на вида.

Следните типове научни изследвания са крайно необходими за правилното планиране, оптимизиране и подпомагане на дейностите по опазването и подобряването на състоянието на популациите и местообитанията на вида:

- Целенасочено издирване на нови находища в подходящи местообитания.

Индикатор за успех: Посетени потенциално подходящи местообитания в други райони на страната.

Оценка за важността: Много висока.

- Допълване на познанията за биологията и екологията на Стояновото лютиче, особено по отношение на вектори на опрашване, семенна продукция, жизненост на семената, преживяемост и развитие на семеначетата, конкурентни взаимоотношения и др.

Индикатор за успех: Събрани данни за биологията и екологията на вида.

Оценка за важността: Много висока.

- Проучване на вътре- и междупопулационната генетична изменчивост и оценка на генетичното разнообразие като мярка за адаптивния потенциал на вида.

Индикатор за успех: Проведени проучвания.

Оценка за важността: Много висока.

- Идентифициране на генетичен материал за съхранение в генбанки.

Индикатор за успех: Определен генетичен материал за съхранение.

Оценка за важността: Много висока.

- Провеждане на дългосрочен мониторинг съгласно разработения план за мониторинг (Приложения 4 и 5). Ежегодно наблюдение и оценка на популациите по показателите от "Формуляр за мониторинг на висши растения".

Индикатор за успех: Ежегоден мониторинг и попълнени формуляри.

Оценка за важността: Много висока.

7.4. Повишаване на осведомеността, природозащитната култура и уменията за опазване на вида

- Провеждане на периодични информационни срещи с цел повишаване на природозащитната култура на местната общност.

Индикатор за успех: Проведени най-малко 3 информационни срещи в периода на прилагане на Плана за действие.

Оценка за важността: Висока.

- Изготвяне и разпространение на брошури и плакати за обекта на опазване и отразяване на предприетите дейности в тази насока – за разпространение с природозащитна цел сред местната общност.

Индикатор за успех: Разпространени най-малко 500 брошури и плакати в периода на прилагане на Плана за действие.

Оценка за важността: Висока.

- Периодично издаване на информационни материали, публикации в пресата, информационни кампании (на 3 или 5 години), работа с деца и ученици.

Индикатор за успех: Издадени най-малко 5 публикации в пресата и проведени най-малко 3 информационни кампании сред деца, ученици и др.

Оценка за важността: Висока.

- Предоставяне на текуща информация на интернет страниците на РИОСВ, МОСВ и в медиите.

Индикатор за успех: Публикувана актуална информация на интернет страниците на РИОСВ и МОСВ и в медиите.

Оценка за важността: Висока.

7.5. Адаптивни и смекчаващи мерки (ако е приложимо)

Неприложимо.

8. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Целта на мониторинга върху изпълнението на Плана за действие е да се оцени степента на неговото прилагане и ефективността на мерките върху състоянието на вида.

Цел	Индикатор	Период на наблюдение	Отговорник
Оценка на степента на изпълнение на Плана			
100 % изпълнение на дейностите от Плана	% от броя изпълнени дейности от Плана за действие за съответната година	Всяка втора година	МОСВ
100 % от предвидените в Плана средства са изразходени	% изразходени средства от предвидените в Плана за действие за съответната година	всяка втора година	МОСВ
Изпълнение на дейности за повишаване обществената информираност относно опазване на вида	% изпълнени дейности за повишаване на обществената информираност	веднъж на три години	МОСВ
Оценка на ефективността на Плана			
Липса на видими намаления на размера на популацията	Констатирани видими намаления на площта на популацията	всяка година	ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ
Числеността на индивидите в находището остава стабилна или нараства	Брой на индивидите в площадките за мониторинг в дадено находище на вида	всяка година	ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ
Липсват видими нарушения в местообитанията на вида	Констатирани видими нарушения в състоянието на местообитанията	всяка година	ИБЕИ, МОСВ, РИОСВ

9. БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА НАБЕЛЯЗАНИТЕ ДЕЙНОСТИ

Посочените партньори и източници на финансиране са индикативни и средства за изпълнение на дейностите могат да се търсят и от други източници.

Дейности	Отговорни институции /партньори	Необходими средства /лв./											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
I. Цел: Политики и законодателство														
1. Включване на дейности по опазването на вида в Общинския план за опазване на околната среда.	Община Брацигово, РИОСВ – Пазарджик, ИБЕИ-БАН	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		В рамките на определените бюджети
2. При провеждане на процедури по ОВОС, да се оценява въздействието на инвестиционните намерения върху популациите на вида и да се вземат предвид препоръките в Плана.	РИОСВ – Пазарджик, РИОСВ – Смолян	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		Не е необходимо финансиране
II. Цел: <i>In situ</i> и <i>ex situ</i> опазване и възстановяване на популацията на Стояновото лютиче														
1. Включване на материал от находището на вида в живите колекции на подходящи научни институции – Ботаническа градина-БАН, ИБЕИ-БАН, ИРГР-Садово и др.	ИБЕИ-БАН, Ботаническа градина при БАН, Университетска ботаническа градина, София и др.		600	600	600	200	200	200	200	200	200	200	3000	ПУДООС, ОПОС, ФНИ, Европейски фондове
2. Събиране, съхранение и предоставяне на генетичен материал в Националната семенна генбанка в гр.	ИБЕИ-БАН, ИРГР-Садово, други научни институции		400		400		400		400		400		2000	ПУДООС, ОПОС, Генбанка – Садово, Европейски фондове

Дейности	Отговорни институции /партньори	Необходими средства /лв./											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
Садово.														
3. Разработване на методика за <i>ex situ</i> опазване на вида (<i>in vivo</i> и <i>in vitro</i> култивиране).	ИБЕИ–БАН, други научни институции			7000	7000	2000	1000		1000		1000	19000	Търсене на проектно финансиране	
III. Цел: Възстановителни и/или поддържащи мерки за местообитанието на Стояновото лютиче														
1. Почистване и изкореняване на растителния вид <i>Phalaris arundinacea</i> var. <i>picta</i> в находището при с. Равногор.	Кметство с. Равногор, ИБЕИ–БАН, НПО, доброволци		300	300	300							900	В рамките на определените бюджети на съответната организация	
IV. Цел: Укрепване на научната основа за ефективното опазване на Стояновото лютиче														
1. Целенасочено издирване и проучване на нови находища на вида, в подходящи местообитания.	ИБЕИ–БАН, други научни институции, НПО		1000	1000	1000	1000	1000	x	x	x	x	5000	Търсене на проектно финансиране, НПО	
2. Детайлно проучване на биологията и екологията на вида (вектори на опрашване, семенна продукция, жизненост на семената, преживяемост и развитие на семеначетата, конкурентни взаимоотношения и др.).	ИБЕИ–БАН, други научни институции			2000	2000	2000	2000	x	x	x	x	8000	Търсене на проектно финансиране	
3. Проучване на вътре- и междупопулационната генетична изменчивост,	ИБЕИ–БАН, други научни институции			3000	3000	3000	3000	1000	1000	x	x	14000	ПУДООС, ОПОС, ФНИ, Европейски фондове	

Дейности	Отговорни институции /партньори	Необходими средства /лв./											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
оценка на генетичното разнообразие и идентифициране на генетичен материал с цел съхранение в генбанки или подбор за <i>ex situ</i> размножаване.														
V. Цел: Мониторинг на вида														
1. Дългосрочен мониторинг на популациите.	РИОСВ – Пазарджик, ИБЕИ–БАН, други научни институции, доброволци, НПО, природолюбители	660	120	120	720	120	120	870	140	140	870	3880	ПУДООС, ОПОС, доброволци	
VI. Цел: Повишаване на информираността на местното население														
1. Разпространение на отпечатаните при разработването на плана дупляни сред местното население.	РИОСВ – Пазарджик, ИБЕИ–БАН, Община Брацигово, НПО, доброволци	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		Не е необходимо финансиране	
2. Провеждане на информационни срещи с цел повишаване на	РИОСВ – Пазарджик, ИБЕИ–БАН,			400			400				400	1200	ПУДООС, ОПОС, НПО	

Дейности	Отговорни институции /партньори	Необходими средства /лв./											Източници на финансиране	
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	общо		
природозащитната култура на местната общност.	НПО													
3. Периодично издаване на информационни материали, публикации в пресата, информационни кампании (на 3 или 5 години), работа с деца и ученици.	РИОСВ – Пазарджик, Община Брацигово, ИБЕИ–БАН, други научни институции, местни медии, НПО		800			800		800				800	3200	ПУДООС, ОПОС, НПО, в рамките на определените бюджети на съответната организация
4. Предоставяне на текуща информация на интернет страниците на РИОСВ, МОСВ.	ИБЕИ–БАН, други научни институции, РИОСВ – Пазарджик, НПО	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			Не е необходимо финансиране
	Общо:	660	3220	14420	15020	9120	8120	2870	2740	340	3670	60180		

10. ПРИЛОЖЕНИЯ

В Плана за действие са включени следните приложения:

1. Списък на използваните съкращения.
2. Библиография.
3. Снимков материал на вида, местообитания, заплахи.
4. Методика за наблюдение и оценка на популациите и находищата.
5. План за мониторинг, Стандартна бланка за наблюдение на популациите и Допълнителен формуляр.
6. Методика и протокол за събиране, съхранение и предоставяне на семена.
7. Обща карта на всички известни находища на вида.
8. Индикативна карта на находищата.
9. Заповеди за обявяване на Защитени територии.

Списък на използваните съкращения

БАН	–	Българска академия на науките
ДВ	–	Държавен вестник
ДГС	–	Държавно горско стопанство
ЕИО	–	Европейска икономическа общност
ЕО	–	Експертна оценка
ЗБР	–	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗТ	–	Закон за защитените територии
ЗМ	–	Защитена местност
ИАГ	–	Изпълнителна агенция по горите
ИАОС	–	Изпълнителна агенция по околна среда
ИБЕИ	–	Институт по биоразнообразие и екосистемни изследвания
ИРГР	–	Институт по растителни генетични ресурси "К. Малков" – гр. Садово
МЗГ	–	Министерство на земеделието и горите
МОСВ	–	Министерство на околната среда и водите
НПО	–	Неправителствена организация
НСМБР	–	Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие
НТП	–	Начин на трайно ползване
ОВОС	–	Оценка на въздействието върху околната среда
ОПОС	–	Оперативна програма "Околна среда"
ОС	–	Оценка за съвместимост
ПУДООС	–	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
РИОСВ	–	Регионална инспекция по околната среда и водите
ФНИ	–	Фонд "Научни изследвания", Министерство на образованието, младежта и науката
GPS	–	Глобална система за позициониране
IUCN	–	Международен съюз за защита на природата
SO	–	Съкращение на хербарната сбирка в Биологически факултет на Софийски Университет
SOA	–	Съкращение на хербарната сбирка в Аграрен Университет – гр. Пловдив
SOM	–	Съкращение на хербарната сбирка в ИБЕИ–БАН

Библиография

- Банчева, С.** 2012. Стояново лютиче – *Ranunculus stojanovii* Delip. – В: **Пеев, Д.** и др. (ред.), Червена книга на Република България, том 1. "Растения и гъби". ИБЕИ-БАН & МОСВ, София – <http://e-ecolab.bas.bg/rdb/bg/vol1>.
- Велев, С.** 2002. Климатично райониране. – В: **Копралев, И.** и др. (ред.), География на България. 155-156. ФорКом, София.
- Делипавлов, Д. & Попова, М.** 1971. Вегетативно размножаване на някои наши лютичета. – Природа, 20(2): 68-71.
- Делипавлов, Д. & Попова, М.** 1973. Проучване на лютичетата от секция *Ranunculastrum* DC., разпространени в България. – Втора Нац. Конф. Бот., 13-19.10.1969 г.: 29-32.
- Закон за биологичното разнообразие**, обн., ДВ, бр. 77 от 09.08.2002 г.; изм. и доп., ДВ., бр. 94 от 16.11.2007 г.
- Закон за защитените територии**, обн., ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г.
- Наредба № 5**, обн., ДВ, бр. 73 от 19.08.2003 г.
- Нинов, Н.** 2002. Раздел 4. Почви. – В: **Копралев, И.** и др. (ред.), География на България. 277-315. ФорКом, София.
- Попова, М.** 1973. Цитотаксономично проучване в род *Ranunculus* L. – Изв. Бот. Инст., 24: 233-239.
- Попова, М.** 2011. Род *Ranunculus* L. – Лютиче. – В: Делипавлов, Д. & Чешмеджиев, И. (ред.), Определител на растенията в България. Сс. 47-51. Акад. Изд. Аграр. Унив., Пловдив.
- Тахтаджян, А.Л.** (ред.). 1980. Жизнь растений. Т. 5. Цветковые растения. Семейство Лютиковые (Ranunculaceae). Сс. 210-217.
- Bancheva, S.** 2009. *Ranunculus stojanovii* Delip. – In: **Petrova, A. & Vladimirov, V.** (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balc., 15(1): 63-94.
- Braun-Blanquet, J.** 1964. Pflanzensoziologie. Grundzüge der Vegetationskunde. 3. Aufl. Springer Verlag, Wien.
- Begon, M., Townsend, C. & Harper, J.** 2006. Ecology. From Individuals to Ecosystems. Blackwell Scientific Publications, Oxford.
- Delipavlov, D.** 1971. Einige für die bulgarische Flora neue und seltene Arten. – Feddes Repert., 81(10): 713-719.
- Hörandl, E. & Emadzade, K.** 2012. Evolutionary classification: a case study on the diverse plant genus *Ranunculus* L. (Ranunculaceae). – Perspectives in Plant Ecol., vol. and Syst., 14: 310-324.
- IUCN.** 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge, UK.
- IUCN.** 2003a. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge.

- IUCN.** 2003b. Guidelines for Using the IUCN Red List Categories and Criteria. IUCN Species Survival Commission. Gland & Cambridge.
- Popova, M.** 1972. Reports. – In: Löve, Å. (Ed.), IOPB Chromosome numbers reports, XXXV. – Taxon, 21: 164-165.
- Raunkiær, C.** 1934. The Life Forms of Plants. Oxford University Press, Oxford. (Translated from the original published in Danish, 1907).

Снимков материал на вида, местообитания, заплахи

3.1. Стояново лютиче – общ вид и детайли на растението.

Цвят

Стьблови листа

Приосновни листа

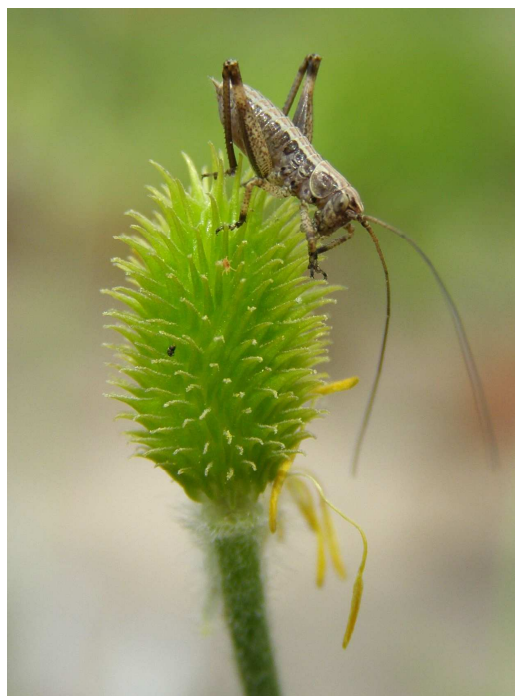
Чашелистчета по време на цъфтежа

Цветни пъпки

Плод

3.2. Местообитания на Стояновото лютиче.

В находището при с. Равногор

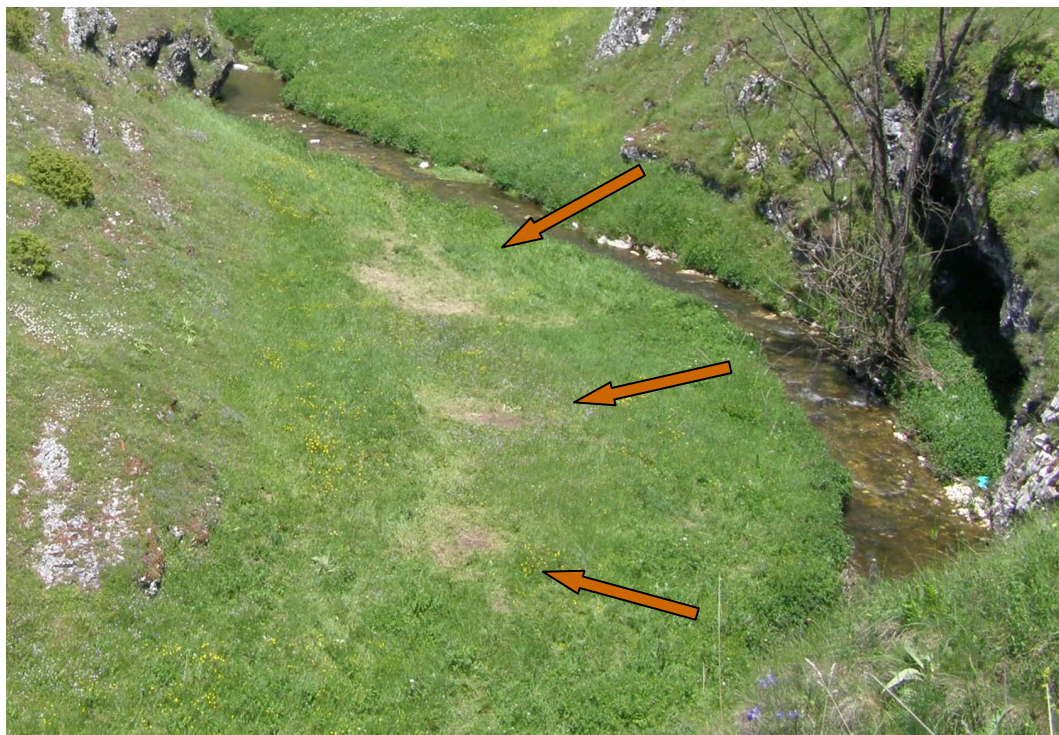
В находището край р. Арда (виждат се следи от почвената ерозия)

3.3. Заплахи.

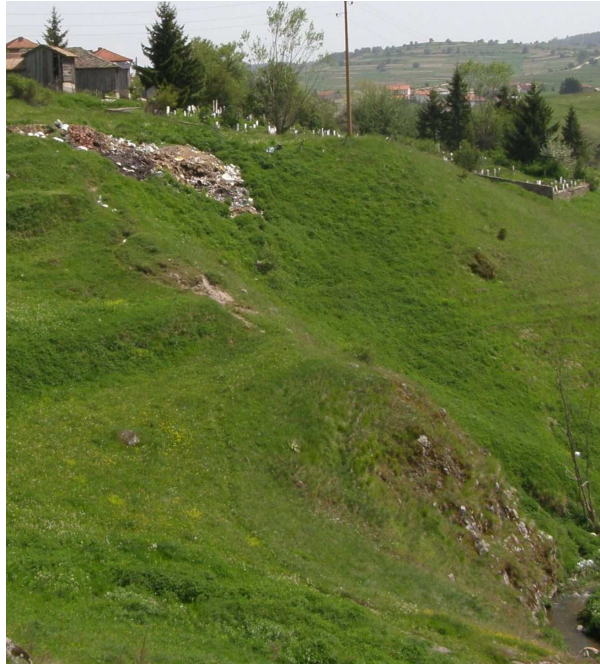
3.3.1. Утъркване, огазване и паша

3.3.2. Нерегламентирани сметища в находището

Методика за наблюдение и оценка на популациите и находищата

За оценка на състоянието на популациите и находищата в периода на прилагане на плана за действие (2014–2023 г.) ще бъде използвана Методиката, разработена в рамките на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие в България (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr>).

Методиката за оценка на състоянието на видовете се прилага на базата на събраните данни от проведен мониторинг по Методиката за мониторинг на висши растения към НСМБР (<http://eea.government.bg/bg/bio/nsnbr>).

В периода 2011–2013 г. по време на разработването на Плана за действие се набираха данни чрез провеждане на мониторинг по гореспоменатата Методика за мониторинг.

**План за мониторинг, Стандартна бланка за наблюдение
на популациите и Допълнителен формуляр**

План за мониторинг на *Ranunculus stojanovii* Delip. (Стояново лютиче)

Разработен от гл. ас. Даниела Иванова и доц. Райна Начева

1. Цел на мониторинга

- 1.1. Установяване на състоянието на популациите на Стояновото лютиче, както и тяхната динамика.
- 1.2. Установяване на неблагоприятните въздействия върху вида и местообитанието му.
- 1.3. Предприемане на адекватни мерки за снижаването и/или отстраняването на неблагоприятните въздействия с цел запазване на размерите на популацията.
- 1.4. Набелязване на мероприятия, подпомагащи подобряването на сегашното състояние на местообитанието и увеличаването на числеността на популацията.

2. Обща информация за вида

2.1. Природозащитен статут: На национално ниво Стояновото лютиче е вид, оценен като "Критично застрашен" (Bancheva, 2009), включен е в Приложение № 3 на ЗБР (защитен вид), и в подготвеното за печат ново издание *Червена книга на Република България, Т. 1. Растения и гъби* (Банчева, 2012).

Популациите на вида попадат изцяло в границите на защитена зона BG0001031 "Родопи – Средни" (за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна) и на защитена зона BG0002063 "Западни Родопи" (за опазване на дивите птици) от Европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в България.

2.2. Кратко морфологично описание на вида: Стояновото лютиче е многогодишно тревисто растение, гъсто копринесто-сребристо влакнесто. Корените са 2 вида – тънки нишковидни и удебелени грудковидни. Грудките са вретеновидни. Видът образува също и 1–4 хоризонтални подземни столони, дълги 5–16 см, завършващи на върха си с по 5–6 грудки. Стъблото е високо 40–60 см, в горната половина с 3–8 разклонения, всяко завършващо с по един цвят. Всички листа са сравнително плътно покрити с меки,

прилегнали сребристи власинки. Приосновните листа в основата са клиновидно стеснени в дълга дръжка, 3-делни, рядко цели; дяловете са широколанцетни или ланцетни, по-плитко до по-дълбоко врязани или понякога целокрайни, средният дял е слабо стеснен към основата. Стъбловите листа са 1–3(–4), приседнали, 3- или 4-делни, с тесноланцетни до линейно-ланцетни дялове. Цветовете са 3–3.5 (4) см в диаметър. Чашелистчетата са 3-ъгълни, заострени, влакнести, по време на цъфтеж прилегнали към цветната дръжка. Венчелистчета са лимоненожълти. Плодовете са сборни, съставени от неразпукливи орехчета. Орехчетата са с брадавички и четинки по повърхността и с носче, равно на тях. Цъфти (V)VI, плодоноси (VI)VII–VIII. Опрашва се от насекоми. Размножава се предимно вегетативно (чрез столони и грудки), по-рядко полово (със семена).

2.3. Общо разпространение: Среща се само в България (Български ендемит).

2.4. Разпространение в България: Среща се в Западни Родопи (с. Равногор; на около 1280–1320 м надм. вис.) и Средни Родопи (при Дяволския мост на р. Арда; на около 430 м надм. вис.).

2.5. Местообитания на вида: Расте на варовикови и силикатни терени в пояса на буковите гори, върху кафяви планинско горски или плитки хумусно-карбонатни почви, главно в отворени съобщества, по открити тревисти, каменливи и скалисти места, в сухи до умерено влажни естествени ливади, на 430–1320 м надморска височина. Участва в състава на тревни съобщества от валезийска власатка и в състава на скални растителни групировки. Видът е представен от две популации с около 300 до 500 цъфтящи индивида, на площ от около 17 ха.

2.6. Основни заплахи за вида: Ограниченото разпространение, ниската плътност на индивидите в популациите, ниският миграционен потенциал, слабата конкурентоспособност, промените в климатичните условия и във валежния режим, коситбата, утъпкването от страна на хора и животни, както и прекомерната паша водят до намаляване на броя на екземплярите и застрашават оцеляването на вида. Потенциална заплаха представляват промяната на водния режим на р. Равногорска (от страна на човека) и загубата или деградацията на местообитанието (вследствие на естествени процеси на обрастване с дървета и храсти).

3. Методика за извършването на мониторинга

При изготвянето на настоящия План за Мониторинг е използван като основа "Формуляр за мониторинг на висши растения" на ИАОС. Към него е приложен

изготвеният от експертите в проекта "Допълнителен формуляр" с показатели, отразяващи спецификите на конкретния вид. Всички данни, които ще бъдат събрани, са напълно съвместими с НСМБР и могат да бъдат предоставени и използвани от ИАОС.

За попълването на "Формуляра" се използва утвърдената "Методика за мониторинг на висши растения" на ИАОС. По-долу са изброени само показателите от "Допълнителния формуляр" с указания към някои от тях.

Структура на формуляра:

Част 1. Формуляр за мониторинг на висши растения на ИАОС.

Част 2. Допълнителен формуляр, включващ обща част с показатели за еднократно наблюдение, както и 2 специализирани части:

- 2.1. показатели за наблюдение на цялата популация;
- 2.2. показатели за наблюдение в контролните площадки.

3.1. Място за извършване на мониторинга: популацията на *Ranunculus stojanovii* в землището на с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик.

3.2. Отчетна единица: отчита се отделен индивид.

3.3. Периоди на наблюдение: Извършва се еднократно наблюдение в рамките на всяка година в периода 1–15 юни (във фаза на цъфтеж).

3.4. Вид и брой контролни площадки за мониторинг: 10 броя постоянни площадки за мониторинг, с размер 1×1 м (обща площ 10 м²), разположени така, че да обхванат цялата площ на популацията. Поради естеството на терена и липсата на естествени маркери се налага заравянето в земята на метални маркери в краищата на всяка площадка. GPS-координати се измерват в единия край на площадката.

При всяко посещение се отчитат както показателите за наблюдение на цялата популация, така и показателите за наблюдение в контролните площадки.

4. Примерен формуляр

ДОПЪЛНИТЕЛЕН ФОРМУЛЯР ЗА МОНИТОРИНГ НА СТОЯНОВОТО ЛЮТИЧЕ (*RANUNCULUS STOJANOVII*)

Дата: .....

Извършил наблюдението: .....

1. Показатели за еднократно наблюдение

(показатели, които се събират еднократно и се отразяват също и във Формуляра за мониторинг на ИАОС)

- Вид
- Надморска височина
- Флористичен район
- Биогеографски район
- Изложение
- Наклон на терена
- Основна скала
- Тип почва
- Мощност на почвата
- Влажност на почвата
- Ерозия
- Форма на релефа
- Тип местообитание
- Тип растителност

2. Показатели за наблюдение на цялата популация

- Граници на популацията (GPS-координати)
- Общо проективно покритие на растителността (в %)
- Начин на трайно ползване на земята и предназначение
- Инфраструктурни елементи в близост до находището
- Конкуриращи видове и покритието им
- Проективно покритие на контролния вид
- Проективно покритие на дървесните видове
- Проективно покритие на храстите
- Проективно покритие на тревистите видове
- Окомерна оценка за тенденциите в състоянието на местообитанието
  1. Местообитанията на вида са стабилни
  2. Местообитанията на вида са с ясно изразени физически нарушения – в случай, че са наблюдавани видими физически нарушения (*опожаряване, гъбни заболявания, нападение от насекоми-вредители, изпасване и др. подобни*), то те трябва за се посочат.
- Фенологична фаза
- Визуална оценка на "здравословното състояние" на индивидите
- Заплахи за вида и местообитанието (отчитат се по формуляра на IUCN) – *отбелязват се от приложен списък (към Формуляра за мониторинг на Стояновото лютиче).*

3. Показатели за наблюдение в контролните площадки

Дата: .....

Извършил наблюдението: .....

Контролна площадка №

GPS-точка на площадката

Фенологична фаза

- Численост на контролния вид – *вземат се предвид всички растения в контролната площадка, дори и да не цъфтят през годината или да са семеначета.*
- Проективно покритие на контролния вид (в %).
- Структура на популацията в площадката
  - Брой нецъфтящи или неплодоносящи екземпляри
  - Брой цъфтящи или плодоносящи екземпляри

- Конкуриращи видове – ако има такива
- Ефективност на предприетите мерки за опазване и възстановяване – ако се налагат например реинтродукция или *in situ* дейности в контролните площадки, то тези мерки трябва да се отчитат в контролните площадки при всяко посещение [Ефективност=брой засадени растения или семена/брой прихванати растения или семена].

Забележка: Всяко посещение се документира със снимков материал!

5. Необходим човешки ресурс, оборудване и финансови средства за осъществяване на мониторинга за период от 10 години

В периода 2014–2023 г. мониторингът се извършва от 1 експерт от РИОСВ Пазарджик, като през 2014, 2017, 2020 и 2023 г. той се придружава от 2 експерт-ботаници.

Календарна година	Начин на калкулация	Брой експерти	Сума
2014	2 дни през юни 2 дни × 3 експерти × 20 лв. дневни = 120 лв 1 нощувка × 3 експерти × 40 лв. = 120 лв 1 пътуване × 120 лв. пътни = 120 лв хonorар 3 експерти × 50 лв. × 2 дни = 300 лв	2 ботаници 1 експерт от РИОСВ Пазарджик	660 лв
2015	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 60 лв. пътни = 60 лв хonorар 1 експерт × 50 лв. × 1 ден = 50 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	120 лв
2016	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 60 лв. пътни = 60 лв хonorар 1 експерт × 50 лв. × 1 ден = 50 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	120 лв
2017	2 дни през юни 2 дни × 3 експерти × 20 лв. дневни = 120 лв 1 нощувка × 3 експерти × 60 лв. = 180 лв 1 пътуване × 120 лв. пътни = 120 лв хonorар 3 експерти × 50 лв. × 2 дни = 300 лв	2 ботаници 1 експерт от РИОСВ Пазарджик	720 лв
2018	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 60 лв. пътни = 60 лв хonorар 1 експерт × 50 лв. × 1 ден = 50 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	120 лв
2019	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 60 лв. пътни = 60 лв хonorар 1 експерт × 50 лв. × 1 ден = 50 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	120 лв
2020	2 дни през юни 2 дни × 3 експерти × 20 лв. дневни = 120 лв 1 нощувка × 3 експерти × 80 лв. = 240 лв 1 пътуване × 150 лв. пътни = 150 лв хonorар 3 експерти × 60 лв. × 2 дни = 360 лв	2 ботаници 1 експерт от РИОСВ Пазарджик	870 лв
2021	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 70 лв. пътни = 70 лв хonorар 1 експерт × 60 лв. × 1 ден = 60 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	140 лв

2022	1 ден през юни 1 ден × 1 експерт × 10 лв. дневни = 10 лв 1 пътуване × 70 лв. пътни = 70 лв хонорар 1 експерт × 60 лв. × 1 ден = 60 лв	1 експерт от РИОСВ Пазарджик	140 лв
2023	2 дни през юни 2 дни × 3 експерти × 20 лв. дневни = 120 лв 1 нощувка × 3 експерти × 80 лв. = 240 лв 1 пътуване × 150 лв. пътни = 150 лв хонорар 3 експерти × 60 лв. × 2 дни = 360 лв	2 ботаници 1 експерт от РИОСВ Пазарджик	870 лв
Общо			3880 лв

необходимо оборудване и екипировка за терен (изброени са всички уреди и материали, които са необходими; закупуването им става съобразно с наличното оборудване в РИОСВ):

бланки за мониторинг (на ИАОС и Допълнителния формуляр) и методиките към тях, включително списък на заплахите;

GPS-приемник;

фотоапарат;

колчета за временно маркиране на площадката;

ролетка;

канап;

метални елементи за закопаване в земята;

металотърсач;

бележник или клипборд;

химикалки;

цветни маркери;

спрей.

Цитирана литература

Банчева, С. 2012. Стояново лютиче – *Ranunculus stojanovii* Delip. – В: **Пеев, Д.** и др. (ред.), Червена книга на Република България, том 1. "Растения и гъби". ИБЕИ-БАН & МОСВ, София – <http://e-ecolab.bas.bg/rdb/bg/vol1>.

Bancheva, S. 2009. *Ranunculus stojanovii* Delip. – In: **Petrova, A. & Vladimirov, V.** (eds), Red List of Bulgarian vascular plants. – Phytol. Balcan., 15(1): 70.

Стандартна бланка за мониторинг (Формуляр за мониторинг на висши растения)

Вид (латинско име): Ranunculus stojanovii			
Дата	Начален час / Краен час на наблюдението	Място [отбелязва се конкретното място на находището, местност]	
06.06.2013	11:10 ч. / 15:00 ч.	Западни Родопи, с. Равногор, северозападно/западно от селото, край река Равногорска.	
Пробна площ (име/№)			
GPS координати на пробната площ (WGS 84):			
Longitude 281562.724 (24.364371)	Longitude 281550.702 (24.36415)	Longitude 281663.507 (24.365423)	Longitude 281696.616 (24.365863)
Latitude 4648180.339 (41.955363)	Latitude 4648385.557 (41.957206)	Latitude 4648620.818 (41.959354)	Latitude 4648511.309 (41.958378)
Населено място [указва се най-близкото населено място]		Област *	Община *
с. Равногор		Пазарджик	Брацигово
NUTS код ☐	РДГ *	РИОСВ *	Държавно Горско Стопанство (ДГС) *
		РИОСВ Пазарджик	
Държавно Ловно Стопанство (ДЛС) *		Отдел *	Подотдел *
Надморска височина: 1280-1320 м		Биогеографски регион *	
		<u>Алпийски</u> Континентален Черноморски	
Мястото попада в: *			
[ако мястото попада в ЗТ, се отбелязва името]			
Защитена територия по ЗЗТ:		име	
Национален парк		ПУ:	
		Отдел:	Подотдел:
Природен парк			
Резерват			
Поддържан резерват			
Природна забележителност			
Защитена местност		"Находище на Стояново лютиче – с. Равногор"	
Други защитени територии:		име	
Защитена зона за птици			
Защитена зона за местообитания			
Рамсарско място			
Вид ползване на земята: Пасище, мeрa; Естествена ливада; Водно течение; Нискостъблени дървесни видове; Жилищна територия; Нива; Временно изоставена орна земя.			
Собственост на земята: Стопанисвана от общината; Държавна частна; Общинска частна; Частна; Съсобственост; Религиозни организации.			
Екип:	Наблюдатели		Институция
1.	Даниела Иванова		ИБЕИ-БАН
2.	Райна Начева		ИБЕИ-БАН

Наличие в близост до находището на:	да / не	Разстояние до находищата [в м]	
Туристически пътеки	не		
Горски пътища	не		
Потоци	не		
Реки	да	0 м (преминава през находището)	
Обработваеми места	да	200 м	
Населени места	да	0-10 м	
Постройки	да	10 м	
Пътища	да	20 м	
Флористичен район: <u>подчертава се</u> Беласица, Витошки район, Дунавска равнина, Западни гранични планини, Знеполски район, Долината на р. Места, Пирин, Предбалкан, Рила, Родопи (Западни, Средни, Източни), Средна гора (Западна, Средна, Източна), Струмска долина, Странджа, Североизточна България, Славянка, Стара планина (Западна, Средна, Източна), Софийски район, Тракийска низина, Тунджанска хълмиста равнина, Черноморско крайбрежие (северно, южно)			
Отчетна единица : <u>подчертава се</u> дърво, храст, храстче, <u>отделно тревисто растение</u> , туфа, цветоносен стрък, вегетативни листни розетки, вегетативен летораст, генеративен летораст, млади връхни разклонения, група			
Фенологична фаза:			
Вегетативно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Поници, пъпки			
Начало на вегетация			
Вегетация		+	
Край на вегетация			
Отмиране			
Генеративно развитие на популацията:		[отбелязва се с +]	
Появяване на съцветия /спороносните листа			
Бутонизация /начало на спорообразуване		+	
Начало на цъфтежа /спорообразуване		+	
Пълен цъфтеж /спороносене		+	
Край на цъфтежа/ спороносенето			
Узряване на плодовете/спорангиите			
Зрели плодове/спорангии			
Няма признаци на генеративни органи			
GPS координати на популацията (WGS 84): Longitude Latitude			
Longitude 281562.724 (24.364371)	Longitude 281550.702 (24.36415)	Longitude 281663.507 (24.365423)	Longitude 281696.616 (24.365863)
Latitude 4648180.339 (41.955363)	Latitude 4648385.557 (41.957206)	Latitude 4648620.818 (41.959354)	Latitude 4648511.309 (41.958378)
Характеристика на местообитанието:			
Изложение: различно		Форма на релефа: хълмиста и заравнена	
Наклон в градуси: [отбелязва се с +]		Основна скала: [отбелязва се с +]	
1-5°	+	силикат	+

6–10°	+	варовик	+
11–15°	+	лъос	
16–20°	+	пясъчник	
21–25°	+	неразкрито	
26–30°	+	друга основна скала:	
31–35°			
36–40°			
Почва: кафяви планинско горски почви и хумусно-карбонатни			
Тип: [отбелязва се с +]		Мощност: [отбелязва се с +]	
Смолници		плитки	+
Метаморфни	+	средномощни	+
Черноземи		мощни	
Файоземи		Ерозия: [отбелязва се с +]	
Лесивирани		неерозирано	+
Планосоли		слабо ерозирано	
Жълтоземи		силно ерозирано	
Торфенисти			
Влажност: [отбелязва се с +]		[отбелязва се с +]	
Сухи	+	преовлажнени	
умерено влажни	+	заливни	
Влажни		с променлива влажност	
Категория природно формиране:			[отбелязва се с +]
Морски местообитания			
Крайбрежни местообитания			
Блата, торфища и мочурища			
Тревни съобщества и съобщества на мъхове и лишей			+
Храстови, храстчеви и тундрови съобщества			
Гори, горски и други залесени територии			
Скални местообитания			+
Общо проективно покритие на растителността в %:		75-80 %	
Тип растителност:			[отбелязва се с +]
Широколистни летезелени листопадни гори от средноевропейски тип			
Степна растителост			
Бореално-планинска растителост			+
Аркто-алпийска растителост			
Средиземноморска растителост			
Водна растителост			
Проективно покритие на дървесните видове в %:		1 %	
№	Дървесни видове (латинско име)		
1.	Pinus silvestris	5.	
2.	Populus sp.	6.	
3.	Salix alba		
4.	Malus sylvestris		
Проективно покритие на храстите в %:		2 %	
№	Храсти (латинско име)		
1.	Chamaecytisus banaticus	4.	
2.	Juniperus communis	5.	

3.	Cotoneaster nebrodensis	6.	
Проективно покритие на тревистите видове в %:		75-80 %	
№	Тревисти видове (латинско име)		
1.	Festuca valesiaca	13.	Rhinanthus rumelicus
2.	Festuca rubra	14.	Euphorbia cyparissias
3.	Poa bulbosa	15.	Vicia villosa
4.	Ranunculus acris	16.	Cystopteris fragilis
5.	Ranunculus polyanthemus	17.	Sedum album
6.	Plantago media	18.	Sedum acre
7.	Dactylis glomerata	19.	Hypericum perforatum
8.	Valeriana officinalis	20.	Selaginella helvetica
9.	Verbascum sp.	21.	Sedum pallidum
10.	Ornithogalum refractum	22.	Geranium macrorhizum
11.	Lathyrus pratensis	23.	Myosotis ramosissima
11.	Teucrium chamaedrys	23.	Muscari botryoides
11.	Stachys germanica	23.	Primula veris
11.	Ajuga reptans	23.	Veronica chamaedrys
12.	Sanguisorba officinalis	24.	Trifolium aureum, и много други
№	Други конзервационно значими видове (латинско име)		
1.		5.	
2.		6.	
3.		7.	
4.		8.	
№	Конкуриращи видове (латинско име)		
1.		5.	
2.		6.	
3.		7.	
4.		8.	
Площ на популацията в ha: разпръснати индивиди на обща площ около 17 ха			
Плътност на популацията (брой отчетни единици / m²):	Вегетативни:	Генеративни:	Общо:
	неприложимо	под 100 цъфтящи екземпляра	под 0.005 за цялата площ
Проективно покритие на наблюдавания вид в %:		под 1 %	
Брой отчетни площадки:		10	
№	Наличие на инвазивни видове:	% на засегната популация:	
1.	Phalaris arundinacea var. picta		
2.			
3.			
№	Заплахи и природни явления:	% на засегната площ / популация:	
1.	Неблагоприятни климатични условия - засушаване		
2.	Конкуренция от други тревисти видове		
3.	Утъпкване и огазване от домашни животни или хора		
4.	Битово замърсяване		

5.	Коситба	
6.	Промяна на водния режим на реката	Потенциална заплаха
7.	Свърхинтензивна паша	Потенциална заплаха
8.	Разораване	Потенциална заплаха
№	Взети мерки за опазване и възстановяване:	
1.	Обявена ЗМ “Находище на Стояново лютиче – с. Равногор” (2012 г.)	
2.		
3.		
<p>Бележки: В различните отчетни площадки през този вегетационен сезон бяха отчетени между 0 и 73 индивида, но цъфтящите индивиди бяха общо 8 за десетте площадки (5 от тях се намират в една площадка).</p> <p>Като цяло в популацията имаше много засъхващи или вече изсъхнали екземпляри (и стерилни, и фертилни). Една от причините за по-слабо изразения цъфтеж тази година може да са неблагоприятни климатични условия в по-ранен етап от сезона.</p>		
Снимки [отбелязва се с + наличието на снимки, направени по време на наблюдението]		+
Карти [отбелязва се с + наличието на карта/ карти на мястото за наблюдение]		

Методика и протокол за събиране, съхранение и предоставяне на семена

Методика

за събиране, съхранение и предоставяне на семена от растителния вид
Стояново лютиче (*Ranunculus stojanovii*) от сем. Лютикови (*Ranunculaceae*)

1. Общи сведения за вида, природозащитен статус, разпространение и популации

Стояновото лютиче е един от най-редките представители на род Лютиче (*Ranunculus*) от сем. Лютикови (*Ranunculaceae*) в България. Защитен вид, включен в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, в Червения списък на висшите растения в България (2009) и в *Червена книга на Република България, Т. 1. Растения и гъби* (под печат) с категория "Критично застрашен".

Стояновото лютиче е разпространено единствено в България – основно в землището на с. Равногор, община Брацигово. Находището се намира северозападно–западно от селото. Много силно ограничена по площ и численост на индивидите популация се среща и близо до Дяволския мост при р. Арда.

Стояновото лютиче е многогодишно тревисто растение, криптофит. Цъфтежът обикновено започва през м. юни, но при подходящи климатични условия е възможно да започне още в края на м. май. Плодовете обикновено се образуват и узряват през м. юли – м. август. Видът се опрашва се от насекоми. Размножава се вегетативно (чрез столони) и със семена. Характеризира се с висок процент нежизнеспособни и празни, некълняеми семена с липсващ зародиш. Много по-широко застъпено е вегетативното развитие чрез образуване на подземни столони и развитие на нови индивиди в краищата им.

Популацията при с. Равногор е с площ около 17 ха и численост 300–500 цъфтящи, както и многобройни стерилни индивиди. Състои се от малки групи и по-рядко единични екземпляри, неравномерно разпределени както в тревистите участъци, така и по скалните излази.

2. Място за събиране на семена

Семена се събират от популацията в землището на с. Равногор.

3. Количество на семената

При благоприятни условия и обилен цъфтеж с последвало успешно образуване на семена общото количество на събраните жизнени семена при еднократно събиране е максимум 1000 бр. или се събират плодовете от 50 индивида, разположени на по-голямо разстояние един от друг.

4. Технология за събиране и съхранение на семената

Семената се събират в хартиени пликове в период на пълна зрялост (юли–август). Пробата се придружава от хербарен образец, който, предвид редкостта на вида, трябва

да е достатъчно представителен, но да не унищожава растението. Той се внася за съхранение в хербариума на ИБЕИ-БАН.

До предаването на семената в семенната банка те се съхраняват съгласно изискванията на Протокола за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки, представен по-долу.

Методиката е разработена от експертите Д. Иванова и Р. Начева от ИБЕИ, БАН в съответствие с Протокол за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки от целевите видове по проект "*Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати*".

Протокол

за събиране, съхранение и предоставяне на семена в семенни банки от целевите видове по проект

"Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати"

1. Увод

За опазването на растителното разнообразие ключова роля имат *in situ* дейностите, но от съществено значение е и опазването на растителните видове извън техните естествени находища (*ex situ*). Тези принципи са залегнали в Конвенцията за биологичното разнообразие (CBD, <http://www.cbd.int>), Глобалната Стратегия за опазване на растенията (GSPC, <http://www.cbd.int/gspc/>) и Европейската стратегия за опазване на растенията (EPC, http://www.plantaeuropa.org/pe-EPCS-what_it_is.htm).

Събирането и съхранението на семена в семенни банки е процедура, широко използвана за *ex situ* опазването на растителните генетични ресурси. Събраните семена могат да бъдат използвани за научни изследвания, реинтродукция в естествените местообитания на видовете за подобряване на възобновителните процеси в популациите с ограничено разпространение и ниска численост, и др.

За създаването на прецизен протокол за събиране на семена е необходимо да се познава много добре биологията на целевите видове. Събирането на семена следва да бъде съобразено със семенната продукция на конкретния вид и да бъде осъществено така, че да не се нарушават и затрудняват размножителните и възобновителни процеси в популацията. Неконтролираното събиране на семена и засаждането им в природата може да доведе до неблагоприятни последици, като интродукцията на "чужди" гени в близкоразположени популации на същия вид, което може да влоши локалния генен фонд и да намали жизнеността на популациите.

Целевите видове от проект "*Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати*" са едни от най-редките и с висока консервационна стойност видове в българската флора, в повечето случаи с единични находища, с ограничена площ и ниска численост на популациите. От съществено значение тук е правилната преценка на семенната продукция и възможното количество семена, което може да бъде събрано и съхранено в семенни банки, така, че това да не се отрази негативно на размножителните и възобновителни процеси в популациите. В този смисъл за всеки вид е представена отделна методика, съобразена с неговата специфика.

2. Цел на събирането и съхранението на семена от целевите видове

Основната цел на процедурата по събиране и дългосрочно съхранение на семена в семенни банки е подпомагане на *ex situ* опазването на генетичния фонд от редки и застрашени от изчезване видове от българската флора.

3. Общи правила за събиране на семената

При формулирането на правилата е използван Наръчник за събиране на семена от диви растителни видове за нуждите на ENSCONET (2009).

3.1. Събирането на семена трябва да се извършва след издаване на разрешително от МОСВ.

3.2. В общия случай се събират семена от всички известни популации на вида, а когато това не е възможно, се избират поне 5 популации, разположени в различни части на ареала на вида. Събраните семена от всяка популация се съхраняват отделно. Ако в популацията има екологични типове, е необходимо семената от всеки екотип да се съхраняват поотделно.

Когато популациите на вида са повече от една, семена се събират поне от една от тези популации, която, по преценка на експертите, е най-представителна и в нея не съществува риск от нарушаване на размножителните и възстановителни процеси.

3.3. Преди събирането на семената се проверява дали те са достатъчно зрели и дали не са увредени. При видовете от сем. *Fabaceae* и сем. *Asteraceae* често семената са увредени от насекоми или са празни и такива семена не се събират.

3.4. Събирането става от индивиди, по възможност равномерно разпределени в границите на цялата популация.

3.5. В общия случай се събират семена от 50 до 200 индивида от популация, като се събират поне по 5 семена от индивид (Falk & Holsinger, 1991).

При много редките видове е възможно да се събират семена от 10 индивида.

3.6. Ако броят на индивидите, от които са събрани семена, е под 20, семената от всеки индивид се съхраняват в отделни пликосе.

3.7. За предотвратяване на риска от засягане на възпроизводителния процес на популацията не се събират повече от 20% от наличните зрели семена в нея.

3.8. При възможност преди предаване на семената се тества относителната им влажност и ако е над 50% или ако въздушната влажност е висока – се прибавя силикагел в пликосете.

3.9. Преди предаване на семената в семенни банки по възможност се определя тяхната кълняемост в лабораторни условия, което се отбелязва в съответната методика/документация.

4. Съхранение на семената до предаването им в семенни банки

4.1. Събирането на семената става в платнени или хартиени пликосе, добре затворени.

4.2. Всяка проба се придружава от хербарен материал.

4.3. Семената се оставят на проветриво място за просъхване.

4.4. Семената се съхраняват в хартиени пликове на сухо, сенчесто и проветриво място.

4.5. Семената предават в семенната банка до 1 месец след събирането им.

5. Придружаваща документация при предаване на семената в семенни банки

Всяка проба се придружава от:

- име на вида на български и латински език;
- име на семейството на български и латински език;
- местонахождение с географски координати;
- дата на събиране и колектор;
- количество събрани семена.

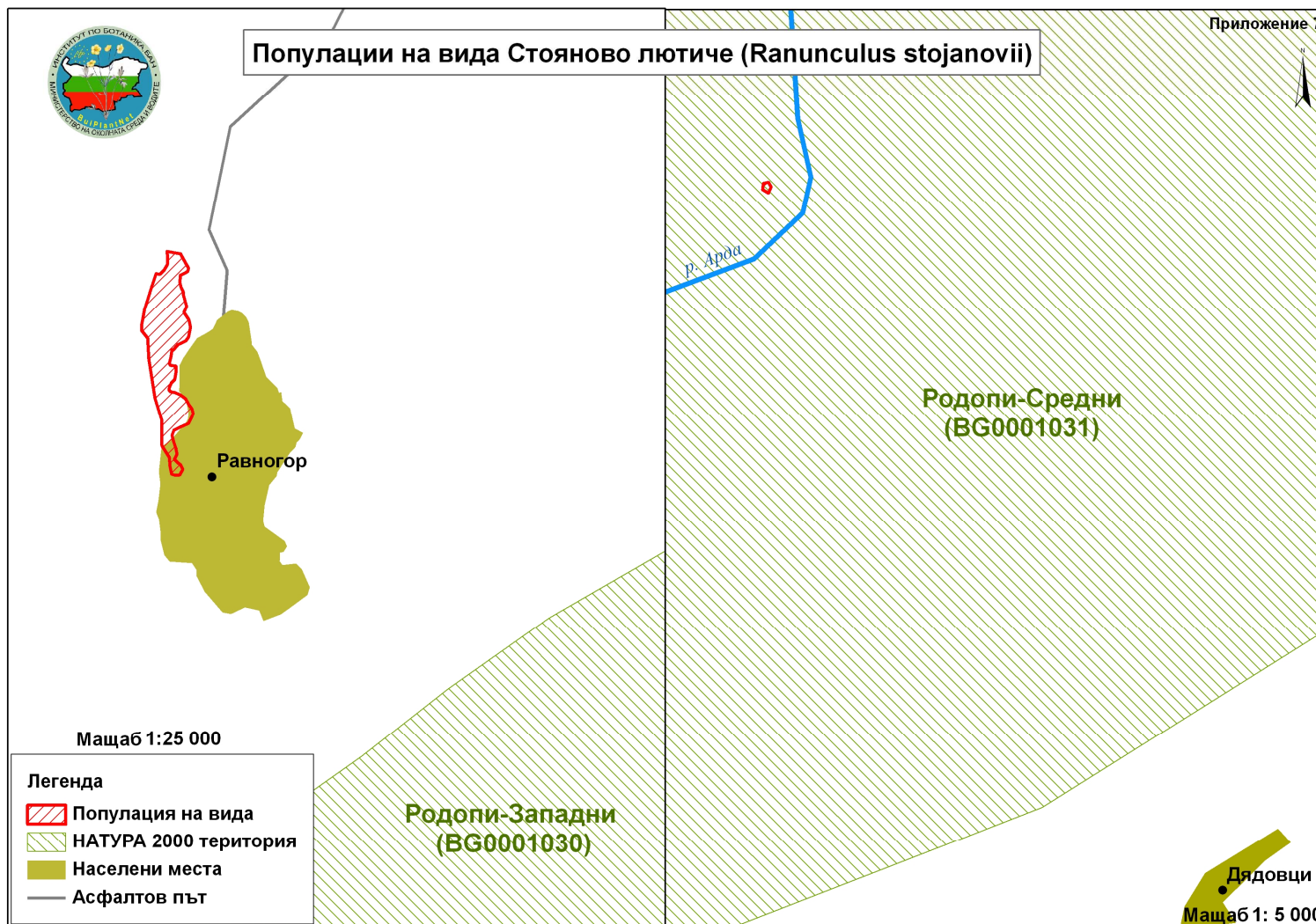
6. Допълнителни указания към методиката за конкретния вид

В методиката се описват най-важните биологични особености на конкретния растителен вид по параметрите:

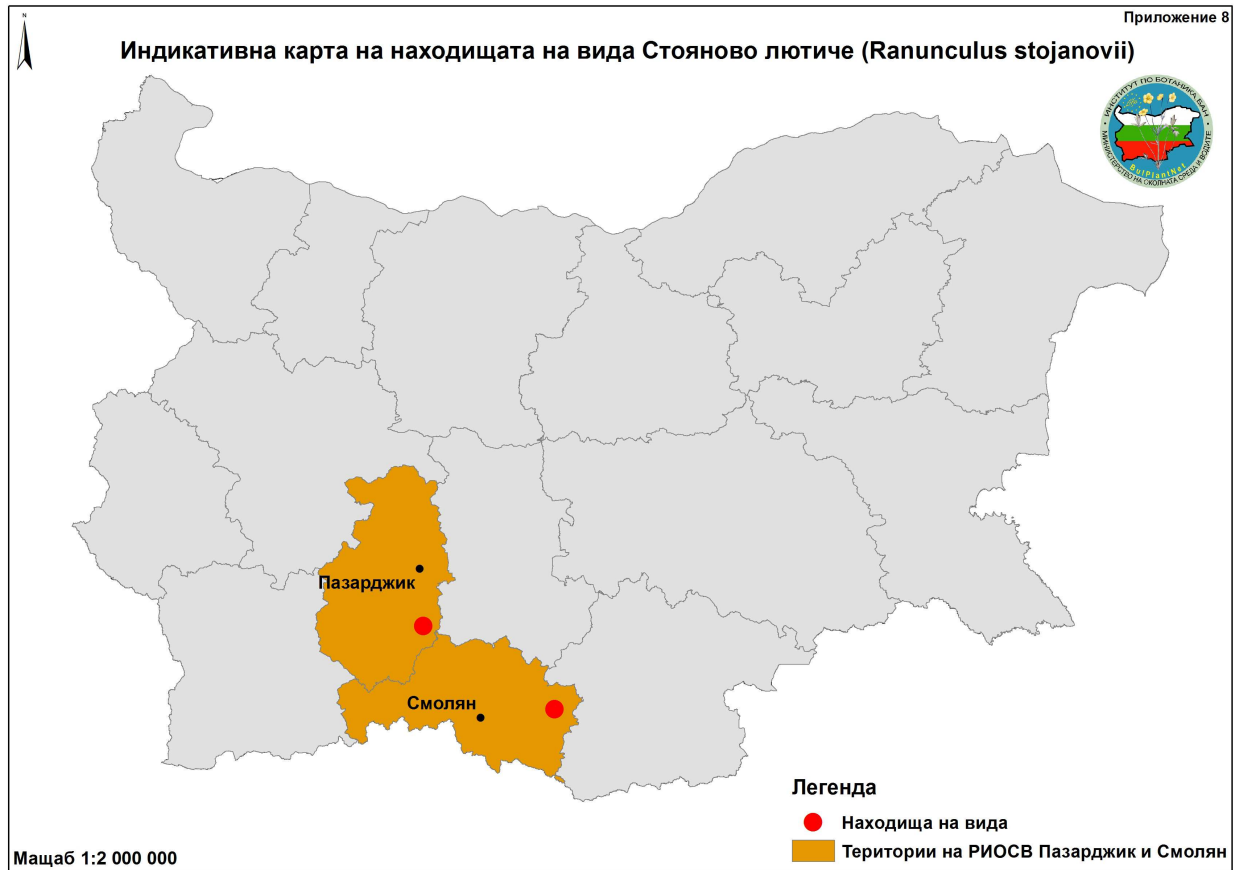
- Биологичен тип и жизнена форма.
- Фенологична характеристика.
- Семенна продукция и кълняемост на семената.
- Данни за числеността на популацията/популациите.

Протоколът е изготвен от екип на проект "Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растения от българската флора по модела на растителните микрорезервати", финасиран от Програмата на ЕС за околна среда Life+ и МОСВ.

Обща карта на всички известни находища на вида

Индикативна карта на находищата

Заповеди за обявяване на Защитени територии

Бр. 10 / 03.02.2012 г.

БРОЙ 10

ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК

СТР. 41

НЕОФИЦИАЛЕН РАЗДЕЛ

ДЪРЖАВНИ ВЕДОМСТВА,
УЧРЕЖДЕНИЯ И ОБЩИНИМИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО,
МЛАДЕЖТА И НАУКАТАЗАПОВЕД № РД-14-6
от 10 януари 2012 г.

На основание чл. 11, ал. 3 от Закона за народната просвета и чл. 28, ал. 2, т. 1 във връзка с чл. 20, т. 1 от Наредба № 7 от 2001 г. за откриване, преобразуване, промени и закриване на частни детски градини и училища във връзка с молба от Светия Синод на Българската православна църква – лицето, получило разрешение за откриване на Средно общообразователно духовно училище – Пловдив, изменям Заповед № РД-14-98 от 23.10.1995 г. (ДВ, бр. 98 от 1995 г.), както следва:

Името на училището се изменя така: Средно общообразователно духовно училище (СОДУ) – Пловдивска духовна семинария „Св. Кирил и Методий“ – Пловдив.

Министър: С. Игнатов

749

ЗАПОВЕД № РД-14-7
от 10 януари 2012 г.

На основание чл. 11, ал. 3 от Закона за народната просвета и чл. 28, ал. 2, т. 1 във връзка с чл. 20, т. 7 от Наредба № 7 от 2001 г. за откриване, преобразуване, промени и закриване на частни детски градини и училища във връзка с молба от лицето, получило разрешение за откриване на Частен професионален колеж по спорт и здраве – Дупница, изменям Заповед № РД-14-62 от 28.06.2005 г. (ДВ, бр. 57 от 2005 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-242 от 17.07.2007 г. (ДВ, бр. 67 от 2007 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-168 от 28.12.2009 г. (ДВ, бр. 7 от 2009 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-16 от 15.03.2010 г. (ДВ, бр. 28 от 2010 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-157 от 24.11.2010 г. (ДВ, бр. 97 от 2010 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-3 от 13.01.2011 г. (ДВ, бр. 12 от 2011 г.), изм. и доп. със Заповед № 14-40 от 16.06.2011 г. (ДВ, бр. 51 от 2011 г.), както следва:

Изречението: „Училището се управлява и представлява от Петя Йорданова Арбова“ се изменя със: „Колежът се управлява и представлява от Виолета Цонева Василева“.

Министър: С. Игнатов

750

ЗАПОВЕД № РД-14-8
от 18 януари 2012 г.

На основание чл. 10, ал. 6, чл. 14, ал. 2, т. 2 ППЗНП след подписване на приемателно-предавателен протокол за прехвърляне на натурални и стойностни показатели на Професионална гимназия по дървообработване „Георги Кондолов“ – Бургас, чрез бюджета на Община Бургас,

подписан от министъра на земеделието и храните и от кмета на Община Бургас, писмо с изх. № 04-23-298 от 29.11.2011 г. от министъра на финансите за извършване на корекция по бюджета на община Бургас и бюджета на Министерството на земеделието и храните и становище на експертната комисия, назначена със Заповед № 09-448 от 20.04.2010 г., изменена и допълнена със Заповед № РД-09-15-01 от 19.10.2011 г. на министъра на образованието, младежта и науката, считано от 01.11.2011 г. определям Професионална гимназия „Георги Кондолов“ – Бургас, със статут на общинско училище по смисъла на чл. 10, ал. 4 ЗНП.

Заповедта може да се обжалва в 14-дневен срок от обнародването в „Държавен вестник“ пред Върховния административен съд.

Министър: С. Игнатов

822

МИНИСТЕРСТВО
НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕЗАПОВЕД № РД-935
от 20 декември 2011 г.

На основание чл. 39 и 43 във връзка с чл. 33, ал. 1, т. 2 от Закона за защитените територии с цел опазване на растителен вид **стояново лютиче (Ranunculus stojanovii)** и неговото местообитание нареждам:

1. Обявявам за защитена местност Находяще на стояново лютиче – село Равногор в землището на с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик, с площ 118,354 дка.

2. Защитената местност включва имоти № 004422, 004437 и 004447 съгласно картата на възстановената собственост за землището на с. Равногор, ЕКАТТЕ 61220, община Брацигово, област Пазарджик, с обща площ 118,354 дка.

3. В границите на защитената местност се забранява:

3.1. Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята.

3.2. Строителство.

3.3. Търсене, проучване и добив на подземни богатства.

3.4. Внасяне на неместни видове.

3.5. Паша и коситба в периода на цъфтеж и узряване на семената – от края на май до края на юли.

3.6. Промяна във водния режим на река Равногорска в границите на защитената местност.

4. След влизане в сила на настоящата заповед РИОСВ – Пазарджик, да предприеме необходимите действия по отразяване на защитената територия в картата на възстановената собственост за землището на с. Равногор, община Брацигово, област Пазарджик.

5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерството на околната среда и водите.

6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.

7. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в „Държавен вестник“.

За министър: **Ив. Василева**

909

**ЗАПОВЕД № РД-936
от 20 декември 2011 г.**

На основание чл. 39 и 43 във връзка с чл. 33, ал. 1, т. 2 от Закона за защитените територии с цел опазване на растителен вид атинска мерендера (*Merendera attica*) и неговото местообитание:

1. Обявявам за защитена местност Находище на атинска мерендера – село Исперихово в землището на с. Исперихово, община Брацигово, област Пазарджик, с площ 374,829 дка.

2. Защитената местност включва имоти № 033009, 033011, 033012, 033016 съгласно картата на възстановената собственост за землището на с. Исперихово, ЕКАТТЕ 32888, община Брацигово, област Пазарджик, с обща площ 374,829 дка.

3. В границите на защитената местност се забранява:

3.1. Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята.

3.2. Строителство.

3.3. Търсене, проучване и добив на подземни богатства.

3.4. Внасяне на неместни видове.

4. След влизане в сила на настоящата заповед РИОСВ – Пазарджик, да предприеме необходимите действия по отразяване на защитената територия в картата на възстановената собственост за землището на с. Исперихово, община Брацигово, област Пазарджик.

5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерството на околната среда и водите.

6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.

7. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в „Държавен вестник“.

За министър: **Ив. Василева**

910

**ЗАПОВЕД № РД-937
от 20 декември 2011 г.**

На основание чл. 39 и 40 във връзка с чл. 33, ал. 1, т. 2 от Закона за защитените територии с цел опазване на растителен вид арабска етионема (*Aethionema arabicum*) и неговото местообитание нареждам:

1. Обявявам за защитена местност Лале баир в землището на с. Сотирия, община Сливен, област Сливен, с площ 101,975 дка.

2. Защитената местност включва имот с номер 106014 съгласно картата на възстановената собственост за землището на с. Сотирия, ЕКАТТЕ 68117, община Сливен, област Сливен, с площ 101,975 дка.

3. В границите на защитената местност се забранява:

3.1. Промяна на предназначението и начина на трайно ползване на земята.

3.2. Търсене, проучване и добив на подземни богатства.

3.3. Внасяне на неместни растителни видове.

3.4. Паша на домашни животни в периода от 15 април до 15 юли.

3.5. Палене на огън.

4. След влизане в сила на тази заповед РИОСВ – Стара Загора, да предприеме необходимите действия по отразяване на защитената територия в картата на възстановената собственост за землището на с. Сотирия, община Сливен, област Сливен.

5. Защитената местност да се впише в Държавния регистър на защитените територии при Министерството на околната среда и водите.

6. Нарушителите на тази заповед се наказват съгласно административнонаказателните разпоредби на Закона за защитените територии.

7. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в „Държавен вестник“.

За министър: **Ив. Василева**

911

**ЗАПОВЕД № РД-969
от 30 декември 2011 г.**

На основание чл. 42, ал. 5 във връзка с чл. 41, т. 1 и чл. 43 от Закона за защитените територии предвид обстоятелството, че природна забележителност „Долменът в местността Чешката“, обявена със Заповед № 1187 от 19.04.1976г. на Министерството на горите и опазване на природната среда в землището на с. Главан, община Гълъбово, област Стара Загора, представляваща „изкуствено“ мегалитно съоръжение (със статут на археологическа недвижима културна ценност по Закона за културното наследство), не отговаря на критериите за „природна забележителност“ съгласно чл. 23, ал. 1 от Закона за защитените територии нареждам:

1. Заличавам от регистъра на защитените територии – природна забележителност „Долменът в местността Чешката“, разположен в землището на с. Главан, община Гълъбово, област Стара Загора, с площ 0,5 дка, обявена със Заповед № 1187 от 19.04.1976 г. на Министерството на горите и опазване на природната среда, заведена в Държавния регистър на защитените територии при Министерството на околната среда и водите (МОСВ) под № 266.

2. Промяната да се отрази в Държавния регистър на защитените територии при МОСВ.

3. Заповедта може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс пред Върховния административен съд в едномесечен срок от обнародването ѝ в „Държавен вестник“.

За министър: **Е. Манева**

912